

Kecskeméti Andrea-Molnárné Zelnik Mária-Orbán Mária

„Ahogy mi látjuk a lemorzsolódást”

A mű a GINOP-6.2.3-17-2017-00021 azonosítószámú, „**A szakképzési intézményrendszer átfogó fejlesztése a Dunaújvárosi Szakképzési Centrum tagintézményeiben**” elnevezésű projekt keretében a Dunaújvárosi Szakképzési Centrum felkérésére készült.

Dunaújváros, 2019.

I. Bevezetés

I.1 A lemorzsolódás fogalma

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.) 4. § 37. pontja értelmében – lemorzsolódással veszélyeztetett tanuló az a tanuló, akinek az adott tanévben a tanulmányi átlageredménye közepes teljesítmény alatti vagy a megelőző tanévi átlageredményéhez képest legalább 1,1 mértékű romlást mutat, és esetében komplex, rendszerszintű pedagógiai intézkedések alkalmazása válik szükségessé.”¹

Az iskolai lemorzsolódás azt jelenti, hogy a diák **az iskolai végzettség megszerzése nélkül** fejezi be alap-, közép- vagy felsőfokú tanulmányait. A hazai szóhasználatban az iskolaköteles kor végén nem teljes iskolai végzettséggel rendelkező diákokat végzettség nélküli iskolaelhagyóknak nevezzük. A végzettség nélküli iskolaelhagyás egy nagyon komplex probléma, melynek számos oka van vagy lehet. A kutatások azt bizonyítják, hogy az alacsony iskolai eredményesség szorosan összefügg a családi háttérrel, valamint az iskolával kapcsolatos attitűdökkel (amit szintén befolyásol a családi háttér), így az érdemjegyek csak mintegy közvetítik ezek hatását. Az összefüggés nem abszolút, hiszen előnyösebb anyagi helyzet esetén még a rosszabb eredményekkel rendelkező diákok sem esnek ki olyan eséllyel az iskolarendszerekből, mint a szegényebb társaik.

A középiskolai lemorzsolódás jelei már az általános iskolában megmutatkoznak. Jellemzően a szakiskolákat érinti és erősen összekapcsolódik a tanulók szocio-ökonómiai háttérével.²

A kutatások a lemorzsolódás okaként **leggyakrabban** az alábbi tényezőket emelik ki:³

- az évismétlés vagy késői iskolakezdés miatt társaiknál idősebb (over-age) gyerekek;
- a falun élők;
- akiknek lakóhelye messze esik az iskolától;
- az elszegényedett városrészekben élők;
- a szegény családban élők;
- akik az iskola mellett dolgozni kényszerülnek;
- akiknek az édesanyja alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik.

---

¹ **2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.) 4. § 37. pontja**

² Fehérvári Anikó (2015) Lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás trendjei. Neveléstudomány, 2015/3. 31-47.

³ HELYZETELEMZÉS és további kutatásra javasolt irányok a korai iskolaelhagyás problémájának hatékony kezelése érdekében

http://oktataskepzes.tka.hu/documents/Projektek/2013/QALL/esl_helyzetelemzes_qall_2013_10_21_javitott.pdf (2019. április 21.)

A nemzetközi szakirodalom a lemorzsolódásnak sok okát, vagy azt részben magyarázó tényezőjét tárta fel. A következő csoportosítás jól elkülöníti a beavatkozást lehetővé tevő iskolai és iskolarendszertől fakadó tényezőket az oktatáspolitikán kívül esőktől.

I.2.1. Egyéni tényezők

A lemorzsolódást egyéni tényezőkkel összefüggésben a korai gyermekkorra és a családi körülményekre a fiatalok egyes személyi vonásaira, a gyenge iskolai eredményekre, a családon belüli problémákra, esetleg a gondoskodás hiányára utalnak.

Az érintett fiatalok az átlagosnál: ritkábban készítik el a házi feladatokat; passzívabbak az iskolában, az iskolai életben; kevésbé tudnak beilleszkedni az osztályközösségbe; negatívabb a hozzáállásuk az iskolához; gyakrabban hiányoznak, „lógnak”; több a magatartási problémájuk; gyakrabban van fegyelmi büntetésük, vagy függesztik fel a tanulói jogviszonyukat.

Szüleik gyakrabban hagyják felügyelet nélkül gyermeküket; túlzottan megengedőek a gyermekükkel szemben; a döntéseket gyakrabban bízzák a gyerekükre; alacsonyabb elvárást tanúsítanak gyermekükkel szemben; kevésbé tartják fontosnak az iskolát; negatívabban viszonyulnak, ha gyermekük gyengébben teljesít az iskolában; illetve ritkább az anya és a gyermek közötti kommunikáció.

I.2.2. Társadalmi tényezők

A lemorzsolódás az egyének társadalmi helyzetével is összefüggésbe hozhatók. Számos vizsgálat mutatta ki, hogy a lemorzsolódók az átlagnál gyakrabban:

- hátrányos helyzetűek (munkanélküli szülők, szegény családok);
- egyéb veszélyeztetett csoport tagjai (pl. fogyatékkal rendelkezők, betegek, fiatalkorú édesanyák, munkanélküliek);
- csak az egyik szülővel élnek egy háztartásban;
- éltek át már korábban az iskolában különböző kudarcokat (bukás, évismétlés, hiányzás, kizárás);
- érnek el gyenge tanulmányi eredményt;
- tartoznak valamilyen etnikai kisebbséghez vagy származnak migráns családból;
- váltanak iskolát vagy lakóhelyet gyermekéveik során;
- fiúk.

I.2.3. Iskolai tényezők

Az iskola szerepe sem lebecsülendő, az iskolai lemorzsolódást 20 százalékban magyarázzák. Az iskolai tényezők két csoportja különíthető el: iskolaszerkezet és pénzügyi források, illetve pedagógiai gyakorlat. A lemorzsolódással gyakrabban összefüggésbe hozott elemek:

- magániskolák vs. állami iskola (a magániskolákban általában kisebb a lemorzsolódás);
- iskola nagysága (kisebb iskolákból alacsonyabb a lemorzsolódás);
- az iskola rendelkezésére álló anyagi források (nem egyértelmű az összefüggés);
- ha személytelen (bürokratikus), hierarchikus az iskolai környezet, gyakoribb a lemorzsolódás;
- a rossz tanár–diák kapcsolat vagy iskolai légkör szintén növeli a lemorzsolódást;
- ugyanígy a rossz kapcsolat iskola és szülő között.

I.2.4. Rendszerszintű tényezők

A lemorzsolódással összefüggésbe hozott néhány tényező:

- rendszeres buktatási gyakorlat;
- nem elegendő koragyermekkorai ellátás;
- alacsony átjárhatóság az oktatási programok között (rugalmatlan tanulási utak);
- jellegzetesen zsákutcás képzések jelenléte;
- lemaradó diákok számára nincs megfelelő támogatás;
- migránsok vagy etnikai kisebbségek számára nincsenek megfelelő ellátások (pl. nyelvi támogatás, aktív szegregációellenes politika);
- alternatív tanulási utak, pl. második esély iskolák hiánya;
- az iskolai lemorzsolódás csökkentését célzó kezdeményezések egymással párhuzamosan folynak, nincsen közöttük kapcsolódási pont;
- magas az iskolai szegregáció;
- nincs személyre szabott tanulás, vagy hiányzik ennek pénzügyi támogatása;
- alacsony fokúak a pályaorientációs szolgáltatások.

II. A lemorzsolódást megakadályozó tevékenységek

II.1. A korai jelzőrendszer

A **korai jelzőrendszer**, az iskolai lemorzsolódás előre jelző jeleinek a felismerésére és időben történő hatékony kezelésére szolgál. A Köznevelési törvény 2014 óta előírja egy korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer bevezetését, amely éppen a korai iskolaelhagyás megelőzésére szolgál.⁴Az iskolai lemorzsolódás nem csupán egy egyszeri esemény, hanem **egy folyamat eredménye**. A tanuló számos háttérben meghúzódó ok és körülmény miatt fokozatosan elidegenedik az iskolától, míg végül teljesen el is hagyja azt. Ezek az okok azonban bizonyos jelek formájában láthatóvá válnak a külvilág és a pedagógusok számára. Az időben alkalmazott, egyénre szabott és megfelelő beavatkozás hatékony lehet a lemorzsolódás megakadályozásában.

Ha van egy rendszer, akkor a megoldások, jelzések, szakmailag indokoltnak tartott lépések kevésbé esetlegesek és szubjektívek, meghatározott protokollt követnek csakúgy, mint jelenleg a hiányzás esetén. Ez alacsonyabbá teszi annak a kockázatát, hogy egy-egy fiatal figyelmen kívül marad, és nem kap megfelelő támogatást. Ideális esetben a pedagógus mellett a többi lehetséges szereplő helyét is meghatározza a folyamatban. Így nincs magára hagyva a pedagógus, tudja mikor, kihez kell fordulnia és kivel tud együttműködni egy-egy a saját kompetenciahatárain kívül eső ügy megoldása kapcsán.

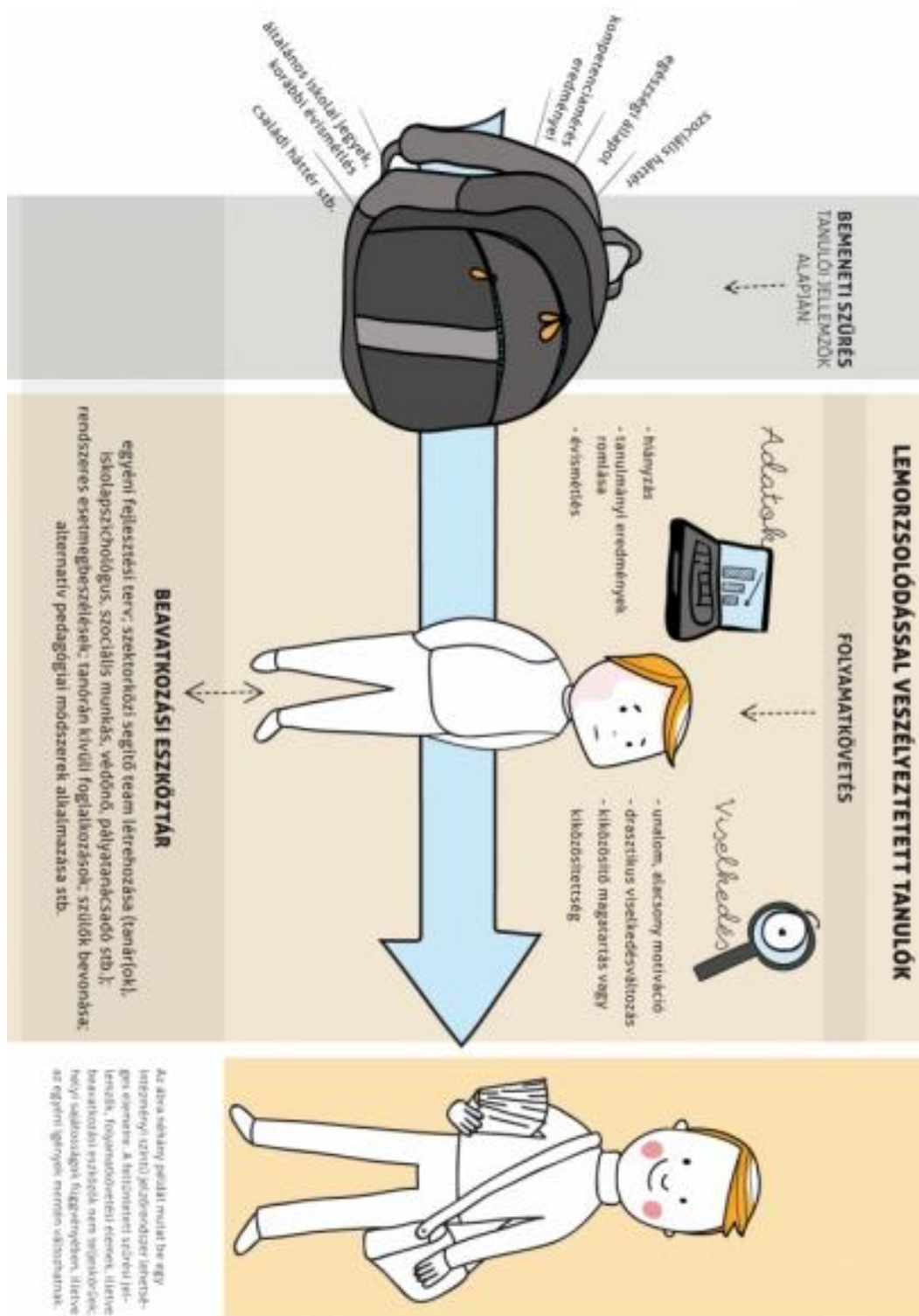
I.1.1. A korai jelzőrendszer jellemzése

A korai jelzőrendszer **lényegi eleme** az a szemlélet, hogy **minél korábbi jelekre figyeljenek** fel a rendszer szereplői, és minél kevesebb késlekedés után reagáljanak, lehetőség szerint valamilyen bejáratott és szakmailag megalapozott módon az adott fiatal helyzetére. A megelőzés minden szempontból hatékonyabb és költségkímélőbb a teljes rendszer és valamennyi szereplője számára: a pedagógus vagy egyéb segítő nagyobb hatékonysággal tud segíteni a probléma kezdetén, mint a csúcspontján, a fiatal sokkal nagyobb eséllyel marad az intézményben, és ha időben megszerzi a végzettséget, akkor hamarabb kerül ki a munkaerőpiacra, ami az ország gazdasága szempontjából is fontos, az egyén várhatóan sikeresebb életútja mellett.

Az alábbi ábra jól szemlélteti a korai jelzőrendszer összefüggéseit.

⁴ Korai jelzőrendszerek az iskolai lemorzsolódás megelőzésére <http://oktataskepzes.tka.hu/hu/proba-170523100951> (2019. április 21.)

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési intézményrendszer átfogó fejlesztése a Dunaújvárosi Szakképzési Centrum tagintézményeiben”

A CroCoos kutatás alapján kialakított jelzőrendszerű háló szemléltetése

Az alábbi lista a legfontosabbnak ítélt szakpolitikai lépéseket és intézkedéseket mutatja be a beazonosított európai jó példák alapján.

A prevenció tipikus eszközei: a minőségi kora-gyermekkorai ellátásokhoz való jobb hozzáférés; az évismétlések arányának visszaszorítása; deszegregációs lépések; pozitív diszkrimináció; tanórán kívüli tevékenységek; az oktatási pályák átláthatóságának és átjárhatóságának fejlesztése; a korai iskolalehagyás témakörének bevétele a tanárképzésbe és szakképzésbe; pályaaorientáció és életút tanácsadás.

A beavatkozás/intervenció jellemző eszközei: egyéni támogatás biztosítása; az alacsony teljesítők támogatása; nyelvi támogatás a más anyanyelvű tanulóknak; speciális szakszemélyzet a pedagógusok és tanulók támogatására; a lemorzsolódás által veszélyeztetett csoportok azonosítása; korai jelzőrendszer fejlesztése a lemorzsolódás által veszélyeztetett tanulók számára; hiányzás menedzsment; hálózatépítés szülőkkel és egyéb iskolán kívüli szereplők bevonásával.

Az iskolában uralkodó légkör, a **tanár-diák viszony** központi jelentőségű a tanulók motiváltsága és iskolában maradása szempontjából a tanulói teljesítmény három fontos faktor függvénye:

- a) a tanárokkal való kapcsolat,
- b) a feltételezett jövőbeni tevékenység és az iskolai oktatás kapcsolódása,
- c) a tanárok egymással való együttműködése.

Az adatok azt is megmutatják, hogy a **magas szintű bizalom** és támogatás csökkenti a kudarcokat, míg a sikertelen tanulók beszámolóí alapján tanáraik nem voltak segítőkészek és motiválók velük szemben.

Az **intézményi szintű jelzőrendszer** több szinten működik: egyrészt a **teljes intézményre vonatkozóan**, úgymint a stratégia, az adatgyűjtési (hiányzás, a bukások szám) és mérési eszközök (bemeneti, kimeneti) és az eljárások egyes figyelmeztető jelek esetén, másrészt az **iskolában előforduló csoportok szintjén**, mint például a pályaaorientációs foglalkozások (tanulói portfólió) és végül az egyén szintjén. Intézményi szinten meghatározó a stratégiaalkotás és a konkrét tervezés, iskolai teamek (osztályfőnöki munkaközösség) kialakítása és felelősségi területek kijelölése (a tanulmányi előmenetel a szakmai munkaközösségek feladata). Az egyén kapcsán meghatározásra kerülnek a támogató rendszer különböző elemei, kezdve az egyéni fejlesztési tervtől, egészen a külső partnerek bevonásának lehetőségéig. 1. számú melléklet

A sikeres intézményi gyakorlat alapja a vezetői elköteleződés.

A **pedagógus** mint elsődleges **szakember a tanuló közelében érzékeli a figyelmeztető jelek valamelyikét**, birtokában kell legyen a kellő információnak, hogy egy bizonyos jel észlelésekor kihez forduljon vagy mely lépéseket alkalmazza. Ennek feltétele, hogy **a korai iskolaelhagyás témája megjelenjen a tanárképzésben és továbbképzésben**, továbbá az, hogy együttműködés valósuljon meg hatékony és protokollra épülő formában.

II.1.2. A korai iskolaelhagyás rizikófaktorai

A korai jelzőrendszerek kialakításának alapja, hogy a korábban lemorzsolódott tanulók jellemzőit megismerve **rizikófaktorokat azonosítanak az intézmények**, és ezeket a faktorokat figyelve minél korábban kiszűrik a veszélyeztetett fiatalokat.

1. szempont: A beiskolázás

A középiskolába történt felvétel körülményeinek vizsgálatakor már a tanuló várható iskolai életpályáját prognosztizálni lehet. Ki kell emelni a kevés ponttal érkező tanulókat.

2. szempont: A tanuló első féléves viselkedésének, teljesítményének vizsgálata

A korábbi tapasztalatok alapján a következő lehetséges megfigyelési szempontok figyelembe vételével alkotható kép a tanulóról.

A viselkedéshez köthető jellemzők:

- Unalom a tanórák alatt, kompetencia hiány, tantárgyi lemaradás
- Alacsony motiváció, nyelvi hátrányok, kommunikációs készség hiánya
- Drasztikus viselkedésváltozás a tanulónál (agresszió, visszahúzódná válás stb.)
- Kiközösítő magatartás vagy kiközösítettség, negatív csoportnyomás
- Kapcsolatteremtési problémák
- Önértékelési, önismereti problémák
- Hiperaktivitás
- Leterheltség

Egyéb rizikófaktorok:

- Tanulási környezet, ingerszegény környezet
- Szülői háttér, a szülői minta sajátosságai
- Életmód, szocializáltság, szabály- és normakövetési problémák
- Hátrányos helyzet
- Hátrányos helyzetű település

➤ Ingázás

A tanulói jellemzőkön túl vannak olyan, folyamatában követhető adatok és viselkedési tényezők, amelyek összefüggnek a lemorzsolódással.

3. szempont: A számszerű adatok, dokumentáció értékelése

- Hiányzás
- Romló tanulmányi átlag
- Évismétlés
- Felmentések
- Betegség

II.1.3. A jelzőrendszer résztvevői

A **nevelési igazgatóhelyettes** irányításával a beiskolázási adatokból statisztikát készít az iskolai tanügyi nyilvántartó adminisztrátora. A tanulói viselkedés vizsgálata a szaktanárok feladata. A tapasztalatokról legalább **havi szinten kell konzultálni az osztályfőnökkel**, aki ezeket a véleményeket dokumentálja. A számszerű adatok vizsgálat az osztályfőnöki munkaközösség-vezető feladata. A dokumentumok alapján felhívja a figyelmet a problémás gyerekekre, tanácsot ad a tanuló előmenetelének segítésére. A folyamat részese az **ifjúságvédelmi felelős**, az iskolanővér, az iskolapszichológus. Szükség esetén be kell vonni külső szakembereket is, mint a családgondozó, gyámhatóság.

A dokumentum vizsgálatok, a viselkedés analízis célja, hogy az egyes diákokról is iskolai előmenetelei pályakép, **tanulói portfólió** készüljön. Ennek a dokumentumnak a birtokában a tanulói egyéni elbeszélgetés zárja le a folyamat első részét. **A kidolgozásra kerülő dokumentum tartalmazni fogja a konkrét megfigyelési szempontokat, az analizáló módszereket, a tanulói portfólió sablonját, az elbeszélgetés interjú kérdéseinek javaslatát. A kézikönyv mellékletekén különböző típusú tanulói portfólió mentén legalább három alternatív programot fog ajánlani.**

A tanulói jellemzőkön túl vannak olyan, folyamatában követhető adatok és viselkedési tényezők, amelyek összefüggnek a lemorzsolódással.

A **szülői oldalról** a tanulói típusonkénti kapcsolattartás ajánlott:

- ✓ Csak a szülő kezdeményez
- ✓ Az osztályfőnök rendszeresen konzultál
- ✓ Bevonja az iskola a szülőt a programokba

A **tanuló oldaláról** a programban való részvétel hozza meg a sikert.

A **pedagógus oldaláról** együttműködik a diákkal.

A **kézikönyv mellékletekén kidolgozásra kerülő dokumentumok részletes óratervet, módszertant tartalmaznak majd.** A diák-tanár együttműködési formái az alábbiak lehetnek:

A középiskolás tanulás, felkészülés módszertana.

Felzárkózás, felzárkóztatás.

A feltárt problémák, előmenetel szerint különböző tanórai és tanórán kívüli foglalkozásokra kerülhet sor.

a/ Tanórai keretek: 2. számú melléklet

- ✓ Egyénre szabott digitális tananyagok
- ✓ Differenciált feladatbank képességek szerint
- ✓ Komplex Instrukciós Program alkalmazása
- ✓ Kahoot! a telefonon
- ✓ A pedagógus dicséret orientált nevelő munkája

b/ Tanórán kívüli foglalkozások: 3. számú melléklet

- ✓ Gólyatábor
- ✓ Osztálykereteket átlépő csoportos élményszerzés (színház-, kiállítás látogatás)
- ✓ Élménypedagógia külső szakemberrel
- ✓ A tanulási tér kitágítása (zárt internetes csoportokban való foglalkozás)
- ✓ Szerepjáték klub
- ✓ Kreatív körök (színhátszás, énekkar, újságírás)
- ✓ Önismereti képzés, kortárs segítők
- ✓ Tanuló párok

A tevékenységbe bevont szakemberek feladatát konkrétan kell meghatározni.

- ❖ Iskolanővér
- ❖ Ifjúságvédelmi szakember
- ❖ Iskolapszichológus
- ❖ Családgondozó
- ❖ Szakmai szervezetek
- ❖ Civil szervezetek

❖ Gyámhatóság

A feltárt problémák kezelésére érzékenyíteni kell a környezetet.

A tanulói érzelmi intelligencia fejlesztése, a tanári motiváció, hozzáállás érzékenyítése külön program szerint kell történnjen. **A sikerkritérium mérése a tanulói portfólióban meghatározott mérföldkövek mentén történik. Feladat a projekt kapcsán a fenti szempontok szerint a foglalkozások tematikus tervének kidolgozása, a tanulói életpálya portfólió formátumának megszerkesztése, a megvalósításra váró feladatok, célok, valamint megvalósítók tevékenységének táblázatos formába való rendezése, mely a kézikönyv mellékletét képezi majd.**

II.2. Az osztályfőnök szerepe a lemorzsolódás csökkentésében

A diákok megismerésében az osztályfőnököknek kiemelkedő szerepük van. Az osztályfőnöknek van leginkább napi kapcsolata a tanulókkal, a „veszélyeztetett” diákokat tanító pedagógusokkal. Megismeri a diákok életkörülményeit, családi viszonyait – már amennyiben erre a tanuló is hajlandó. Tartja a kapcsolatot a szülőkkel, félévente legalább egy szülői értekezletet tart, de szükség esetén egyénileg is tart megbeszélést a szülőkkel. Együttműködik az iskolán belüli szakemberekkel a problémás tanulókkal kapcsolatban: védőnő, iskolaorvos, iskolai pszichológus, ifjúságvédelmi felelős stb.

A veszélyeztetettség felismerését segítik a különböző kérdőívek.

4. számú melléklet Kérdőív osztályban tanító tanárok számára

5. számú melléklet A kérdőívben szereplő jelek indikátorai

6. számú melléklet A diák elkötelezettségi, motivációs és meggyőződésbeli felmérése

Felveszi a kapcsolatát az iskolán keresztül szükség esetén külső szakemberekkel: gyermekjóléti szolgálat, gyám, rendőrség, védőnő stb. Az osztályfőnök a tanulók csoportban elfoglalt helyét rendszeresen vizsgálja, szociometriai felméréseket végez. A szociometriai felmérések feldolgozása több lappangó problémára fényt deríthet. Az osztályon belüli kapcsolatok vizsgálatával felismerhetők a peremhelyzetbe került tanulók. Az osztályfőnök gyűjti össze és kezeli a tanulóra vonatkozó dokumentumokat.

7. számú melléklet Szociometriai kérdőívek – I. kérdőív

8. számú melléklet Szociometriai kérdőívek – II. kérdőív

9. számú melléklet Szociometriai kérdőívek – III. kérdőív

10. számú melléklet Szociometriai kérdőívek – IV. kérdőív

II.3. A tanuló megismerése⁵

A lemorzsolódással veszélyeztetett tanuló komplex megismerése elsőrendű feladat. Az összegyűjtött információk felhasználásával dolgozható ki megfelelő stratégia a lemorzsolódás elkerülésére. Az adatok összegyűjtését több módszer együttes alkalmazásával kell elvégezni, és minél több forrás felhasználásával. Az információgyűjtés legfontosabb alapelve a diák titoktartáshoz való joga!

II.3.1. A megismerés információforrásai

II.3.1.1. A diák maga

A közvetlenül megtapasztalható ismeretek (pl. fizikai megjelenés, egészségi és mentális állapot) mellett az interjú, egyéni beszélgetések, napi munka során zajló beszélgetések döntő fontosságúak. A viselkedése, ill. ennek megváltozása (pl. agresszívvá válás) is hordoz magában lényeges információkat.

11. számú melléklet-Interjúvázlat a diákkal folytatott beszélgetéshez

II.3.1.2. Másodlagos információforrások

A második legfontosabb forrás talán a szülővel, gondviselővel, ill. állami gondoskodás esetén a nevelővel folytatott beszélgetés.

Hasznos információkhoz juthat a pedagógus a diákkal kapcsolatosan a barátok, ismerősök, kollégák és a diák életében érintett személyek kapcsán is.

12. számú melléklet-Interjúvázlat a szülővel folytatott beszélgetéshez

Jelzés értékűek a hasonló kérdésekre adott eltérő válaszok, ill. fontos információt jelent az is, hogy a szülő mennyire ismeri a saját gyermekét.

A **veszélyeztetett diákok** esetében sokszor hasznos és szükséges a kapcsolat felvétel külső szakemberekkel, intézményekkel. Ilyenek például a települési családgondozók (pl. iskolai hiányzások, családi problémák esetén), nevelési tanácsadók (tanulási nehézségek, iskolai kudarcok esetén vizsgálat kérhető), előző iskola, gyermekotthoni elhelyezés esetén a gyám, gyámhivatal.

Sok esetben ezek a külső intézmények már rendelkeznek dokumentációval a tanulóval kapcsolatosan. Ezen dokumentációk ismerete nagyban segítheti a pedagógus munkáját.

⁵ <http://oktataskepzes.tka.hu/hu/crocoos/a-diak-komplex-megismerese-az-adatgyujtes> (2019. április 16.)

A személyes tapasztalatok is hasznos információkat jelentenek. A különböző helyekről összegyűjtött információk jelentik a tanulói portfólió magját.

II.4. Az egyéni fejlesztési terv

A veszélyeztetett diák felismerése után **egyéni fejlesztési terv** készítése ajánlott. A fejlesztési terv elkészítésében célszerű mindazok részvétele, akik a tanuló számára támogató személyek lehetnek, pl. szülő, iskolapszichológus, gyermekvédelmi felelős stb. A fejlesztési terv kidolgozása folyamán elsőként a diákot kell megismerni, majd kidolgozni a tervet. A tervezés és „végrehajtás” után a folyamat végén értékelés szükséges.⁶

12. sz. melléklet Egyéni fejlesztési terv

A feltárt problémák kezelésére érzékenyíteni kell a környezetet.

A tanulói érzelmi intelligencia fejlesztése, a tanári motiváció, hozzáállás érzékenyítése külön program szerint.

A sikerkritérium mérése a tanulói portfólióban meghatározott mérföldkövek mentén történik.

II.5. Közösségi élményekkel a lemorzsolódás csökkentésére

A lemorzsolódás hátterében gyakran a családi háttér és a szülői támogatás hiánya áll. Az ilyen tanulók számára a közösséghez tartozás megtapasztalása pozitív élmény és megtartó erő lehet. Az elfogadás, az alkalmazkodás képességének megtanulása és a közösségi élet szabályainak megismerése nagyban hozzájárulhat az iskolarendszerben maradáshoz. A kortársak pozitív befolyásoló hatása közismert. Iskolai keretek között sok lehetőség adódik a „közösségi lét” megerősítéséhez.

---

⁶http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Hungarian_tools/Egyeni_fejlodesi_terv_keszitese/EFT_melleklet.pdf (2019. április 19).

II.5.1. Kirándulások szervezése

A gyerekek szeretnek kirándulni. Részben azért, mert akkor nem kell iskolában menni, részben, mert kortársak között van. A tanulmányi kirándulások ellen alapvetően tiltakoznak, de találhatóak olyan programok, amelyek vonzóak a számukra és észrevétlenül tanít (városnéző COOL-túrák).

Szakmához kapcsolódó programok megismertetik velük a megtanult ismeretek gyakorlati alkalmazását. Az érdeklődőbb diákok szívesebben csatlakoznak közismereti tantárgyakhoz kapcsolódó kirándulásokhoz.

Ma már számos intézmény biztosít ingyenes vasúti utazási lehetőséget diákoknak a múzeum látogatással kapcsolatban (szikla kórház), így a nehezebb anyagi körülmények között élők könnyebben aktivizálhatók. Iskolai szervezés nélkül sokan nem jutnak, juthatnak el a számukra érdekes, vonzó helyekre.

II.5.2. Tantervhez kapcsolódó programlehetőségek

A kerettantervben szerepelnek tantárgyak, melyek felhasználhatók csoportos tevékenységre, közösség szervezésre. Ilyen például a média- és mozgóképismeret. A média számos lehetőséget rejt a diákok „megragadásához”.

Megismertethető velük az újság- és filmkészítés lehetősége – természetesen nem profi szinten. De a közös munka, amibe mindenki saját ötleteit, munkáját építi bele, sokat segíthet a hátrányosabb helyzetű, másra kevésbé motivált tanulók egyéniségének, képességeiknek fejlődését. Készíthető iskolaújság, iskolarádió, iskolatévé vagy –híradó egyaránt. Tananyaghoz kapcsolódó programok írása (helyesírás ellenőrzés).

Megragadhatók itt pályázati lehetőségek (Büvösvölgy, DUE újságíró pályázatok).

Mindehhez megfelelő pedagógus, pedagógusi hozzáállás is szükséges. Nem szükségszerű, hogy médiatanár kezdeményezzen, bár szakmai szempontból előnyt jelent. Meg kell ismerni a diákokat – sok kreatív, tehetséges van közöttük, csak önmaguktól nem jelentkeznek.

II.5.3. Szakkörök

Nehéz ma a szakkörök, délutáni elfoglaltságok helyzete. Nem egyszerű, szinte lehetetlen a diákokat tanítási idő után az iskolában bent tartani. De annak a gyerekeknek, aki nem érzi jól magát otthon, nem várja semmi, számukra egy lehetőség a tartalmas időtöltésre, baráti kapcsolatok kialakítására.

A nem tantárgyhoz kötött foglalkozások vonzóbbak lehetnek a számukra. A napi 7-8 tanóra után nem biztos, hogy újra tanulásra vágyik. Lehet szó filmklubról, szerepjátékról, társasjátékról, kézműves foglalkozásról stb. Nem feltétlenül szükséges a rendszeres foglalkozás. Kézműves

foglalkozás alkalmoszerű megtartása is hozhat eredményt. Karácsony előtti időszakban a közös készülődést, várakozást nélkülöző diákok számára vonzó lehet.

II.5.4 Meghallgatni a gyereket

Nagyon fontos eszköz a pedagógus kezében a „meghallgatás”. A lemorzsolódással veszélyeztetett tanulókkal való személyes kapcsolat, beszélgetés alapvetően szükséges. Nem megfelelő szülői háttér esetén a tanulónak nincs kivel megbeszélnie a problémáit.

III. Szakmai tanulmányok a lemorzsolódás tükrében

III.1. Szakmai tanulmányok a századunkban

Az emberiség tudásanyaga hihetetlen tempóban nő. Századunkban megjelent a tudás alapú társadalom fogalma, s elfogadottá vált az a nézet, hogy a társadalmi-gazdasági fejlődés legfőbb feltétele a tudás. Ebben a világban az embereknek folyamatosan fejleszteni, bővíteni kell meglévő ismereteiket annak érdekében, hogy megtarthassák munkahelyüket és elkerülhessék a kirekesztődést. A technika fejlődésének következtében egyre nagyobb tétje van annak, hogy az emberek a társadalom és a gazdaság számára vonzó, tartósan foglalkoztatható munkaerőként kerüljenek ki az iskolarendszerekből.

A gazdaság munkaerő-igénye az elmúlt évtizedekben úgy alakult, hogy folyamatosan csökkent az alacsony iskolai végzettségűek iránti kereslet, elhelyezkedésre csak akkor van lehetőség, ha megfelelő szakképzettséggel rendelkeznek a munkát keresők.

A foglalkoztathatóság szoros összefüggést mutat az iskolai végzettség szintjével, a képesítésekkel, ezért is irányul az **Európa 2020 stratégia** öt számszerű **célkitűzéseinek** egyike az alacsony iskolai végzettségűek arányának visszaszorítására. A célkitűzés szerint az EU átlagában **az oktatást-képzést középfokú végzettség/szakképzettség nélkül elhagyó 18–24 évesek arányát a korosztály 10 százaléka alá kell csökkenteni.**⁷

A végzettség nélküli iskolaelhagyás az iskolai kudarcok, a lemorzsolódás gyakori következményére, az alacsony iskolázottságra, továbbá ennek eredményeképpen a munkaerőpiacról és a társadalomból való kirekesztődés veszélyére irányítja a figyelmet. A fogalom mögött álló társadalmpolitikai megközelítésből következően, a végzettség nélküli

⁷<http://www.kormany.hu/download/5/fe/20000/V%C3%A9gzetts%C3%A9g%20n%C3%A9lk%C3%BCli%20iskolaelhagy%C3%A1s%20.pdf>

iskolaelhagyás elleni stratégia beavatkozásainak nemcsak a 18–24 év közötti fiatalokra, hanem – a probléma újratermelődésének megfékezése érdekében – a korábbi iskolaköteles, valamint az iskoláskor előtti korosztályokra is ki kell terjednie.

A végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése közvetlenül javítja az **egyének életesélyeit, foglalkoztathatóságukat, alkalmazkodóképességüket**, a vonatkozó stratégia pedig közvetve járul hozzá a **társadalmi szolidaritás, felzárkózás további** erősítéséhez, a polarizálódás, a leszakadás és a szegénység elleni küzdelemhez – olvashatjuk a tanulmányban. A végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni stratégia **közvetve hozzájárul** a társadalmi szolidaritás, felzárkózás erősítéséhez, a polarizálódás, a kirekesztés, a leszakadás és a mélyülő szegénység elleni küzdelemhez.

Az alacsony képzettségű fiatalok munkaerő-piaci elhelyezkedésben, a változó gazdasági környezethez való alkalmazkodásukban és foglalkoztathatóságuk javításában, kiemelt szerepe van a szak- és felnőttképzésnek.

Az alacsony tanulói teljesítmény és **a végzettség nélküli iskolaelhagyás** jelensége **szoros összefüggést mutat a gyermekek társadalmi helyzetével** (minél szegényebb egy gyermek, annál kisebb eséllyel tudja befejezni az iskolai tanulmányait), illetve ezen keresztül a területi jellemzőkkel. A tanulási folyamatban az oktatásnak kulcsszerepe van. Az alapfokú képzés megszerzése után a középiskolai tanulmányok számos lehetőségei közül választhatnak a diákok. **A szakgimnáziumi képzés célja** az, hogy a tanulók a tanulmányaik befejezése után államilag elismert szakmai érettségi vizsgát szerezzenek az adott szakterületnek megfelelően. Érdeemes azonban tovább folytatni a tanulmányaikat, hiszen egy év alatt egy újabb, s magasabb szintű szakképesítéssel gyarapodhatnak az erre vállalkozók. Mivel a gazdaság fejlettsége, a foglalkoztatottság és az iskolai végzettség szoros összefüggést mutat, az Európai Unió kiemelt figyelmet fordít a korai iskolaelhagyás problémájára. Ennek a problémakörnek a megvizsgálása a mi feladatunk, hiszen pedagógusként napiasan szembesülünk a lemorzsolódás veszélyével a különböző iskolákban.

III.2. Szakmai módszerek

Gyakorló pedagógusként rendszeresen találkozunk azzal a ténnyel, hogy megtartsuk azokat a diákokat, akiknek romlik a tanulmányi eredménye egy vagy akár több jegyet is, s benntartsuk az iskolában. Szinte napiasan felmerül a kérdés, hogyan, milyen módszerekkel tudjuk segíteni azokat a

diákokat, akik „vészhelyzetbe” kerülnek (végzettség nélkül akarják elhagyni az iskolát, illetve másik intézménybe távoznak).

A lemorzsolódást kiváltó okként kell megemlíteni:

- az igazolatlan hiányzásokat,
- a lógásokat a „necces óráról”,
- a szociális háttérrel,
- a sorozatos kudarcélményeket,
- a motiváció hiányát,
- a rosszul megválasztott iskolát,
- a társak általi befolyásolást.

Úgy gondoljuk, hogy odafigyeléssel, megelőzéssel ezek a lemorzsolódások csökkenthetők. **A jó gyakorlatok célja: megakadályozni a tanulmányi eredményekben a romlást, ezáltal csökkenteni a korai iskolaelhagyás kockázatát.**

III.3. Intézményen belüli jó gyakorlat kialakítása

- a) Nagyon fontos szempont a megalapozott iskolaválasztás. Úgy vélem, hogy mindenképpen a pályaválasztó képességeinek, érdeklődésének megfelelően kell szakmát választaniuk a diákoknak, mert tanulni csak azt lehet, amit akar a gyerek, amihez kedve van. Ennek érdekében fontosnak tartom a **megalapozott pályaválasztást**. A jól megalapozott pályaválasztás elsődleges irányítójának a szülőnek kell lennie, akinek tudatos odafigyeléssel, útmutatással, bemutatással segítenie kell gyermeke képességeinek megfelelő pályaválasztását. Ennek jól bevált módszere a városi **Szaktanávalasztó Nap, a Szaktanával Éjszakája rendezvényei, a középiskolák intézmények pályaválasztási nyitott napjai és nyitott órái**, ahol az érdeklődő diákok választ kaphatnak kérdéseikre, kipróbálhatják az adott szakmát változatos feladatokon keresztül.
- b) Mindenképpen fontos, hogy a szülők és a pályaválasztó diákok **legyenek tisztában a középiskolában tanuló szakmai tantárgyakkal**, ebbe nyerjenek betekintést, szembesüljenek az ottani elvárásokkal. Fontos hangsúlyozni, hogy ezt igazítsák – ha kell külső segítséggel – gyermekük képességeihez. A nyitott nap keretén belül beszélgethetnek a szaktanávalakkal, megtekinthetik az intézmény szaktantermeit, kérdezhetnek a különböző ágazati évfolyamokon tanuló diákokkal. A nyitott órák a tanuló szakmai ágazati

tantárgyakról adnak képet, ahol akár ki is próbálhatják magukat a különböző területeken a nyolcadikosok.

- c) A későbbiek folyamán is, tehát a tanév alatt fontos **az osztályfőnök, a szaktanár és a szülő folyamatos együttműködése, visszajelzés a szakmai tantárgyi eredményekről.**
- d) Minden kilencedik évfolyamos osztályban fontos feladat tanév elején az **új szakmai tantárgyak tanulási módszerének elmagyarázása.** A felvételt nyert diákoknak nemcsak új környezetbe kell beilleszkedniük, hanem számukra idegen kifejezésekkel, a szakma világának nyelvezetét, szakszavait kell elsajátítani egy másfajta tanulási technikával. Kiemelt feladatunk a **tanulási problémák időben történő felismerése, a gyenge képességű diákok korrepetálása** (itt mindenképpen tisztázandó terület: az anyagi fedezet biztosítása), szóbeli konzultáció felajánlása egy-egy témakörben.
- e) Hasznos segítség lehet **a tanuló párok kialakítása**, ezért a segítő diákoknak akár közösségi óra is adható lenne.
- f) Sajnos, gyakorta tapasztalunk közömbösséget, a szorgalom hiányát, a rendszeres tanulás mellőzését a gyerekek részéről. Mindenképpen fontos **a személyes elbeszélgetés, a meggyőzés, a tanulói motiváció növelése, a jövőkép előrevetítése.**
- g) Adott szakterületen történő **munkahelyi látogatások, szakmai tanulmányi kirándulások** lebonyolítása, pályakép bemutatása.
- h) **Meghívott előadók, szakemberek, volt tanítványok meghívása**, felkérése egy-egy téma előadására. Cél: **szakmaszeretet elmélyítése, élmény adása!**
- i) Intézményünk az oktatás mellett nagy hangsúlyt fektet tanulói **tanórán kívüli tevékenységére** is. Célunk ezzel a közösségépítés, élményadás, szemléletváltás, a szabadidő hasznos eltöltése. Úgy gondolom, hogy a tantárgyi felzárkóztatás, korrepetálás mellett megtartó erő lehet **a különböző iskolai programok által nyújtott élmények adása** is, mint például: kézműves foglalkozások („Csináld magad!”), éjtúra, „Leghosszabb éjszaka” programjai.
- j) A lemorzsolódás megelőzése érdekében az egyik nagyon fontos terület a jó szülő-tanár kapcsolat kialakítása. Ennek első láncszemeként a nyolcadikosok szüleinek rendezendő

szülői értekezletet említeném, ahol az általános iskolai és osztályfőnöki tájékoztatás mellett kiemelt hangsúlyt kellene kapnia az ágazati tantárgyak, jellemzők bemutatásának.

- k) Az otthoni tanulást segítené elő az ún. „**módszertani börze**”, vagyis annak a bemutatása **a szülőnek és a diáknak**, hogyan kell tanulni az adott tantárgyat, milyen lehetőségek vannak a felzárkózásra, s ehhez milyen eszközöket lehet igénybe venni. Erre akár külön délutáni, személyre szabott megbeszéléseken kerítenék sort.
- l) **Az ágazati képzéseket** figyelembe véve lehetőséget kell adni a gyerekeknek intézményen belül a tanult szakmai ismeretek bemutatására is. Példaként említeném az **ügyvitel ágazatos diákok diákközgyűlésen vezetett jegyzőkönyvi munkáját**, a különböző gépelési feladatokat (pl. diákújság szerkesztése), különböző iskolai rendezvények szervezésébe történő bevonásukat, a **turisztika ágazatos diákok** bemutathatnák az iskolába látogató vendégeknek a városunkat, iskolánkat, a **gólyáknak pedig szeptemberben a város nevezetességeinek bemutatása** lehetne a feladatuk. A **sport ágazatos diákok** a mozogni vágyó diáktársaknak **délutánonként aerobicot, fitnes programot** tarthatnának, bemutatva ezzel a szakma egy-egy részterületét, a szabadidő hasznos eltöltéséhez szervezhetnének sport programot. Az **informatika ágazat tanulói az iskolai televízió, filmkészítés, az iskolai újság szerkesztésébe kapcsolódhatnak be**. A **közgazdaság ágazatosokat** olyan vetélkedőkbe, versenyekbe lehetne bevonnani, **amely a mindennapi élet pénzügyeihez, a vállalkozói szféra tevékenységéhez kapcsolódnak**.
- m) Keresni kell az olyan lehetőségeket, **közös projekteket**, ahol **a tanult szakmai ismeretek mellett kreativitásukat, egyéni ötleteiket is megvalósíthatják** diákjaink, s ezáltal felhívják saját diáktársaik figyelmét a szakmaiságra. Itt példaként a **Mirandolina projektet** említeném, ahol különböző ágazatos diákok vettek részt, s valósították meg marketinges elképzeléseiket egy színházi darab kapcsán.
- n) A szaktanárok és az osztályfőnökök közötti rendszeres kommunikáció, jelzés a diákok tanulmányi előmeneteléről.

III.3. Tennivalóink

- a. Megfelelő **szakmai tartalommal bíró szakkönyvekre** lenne szükség, amelyekből a szakmai nyelvet, a szakmai munkafolyamatokat megértené a diák, s nem bonyolult definíciókat kellene megtanulnia.
- b) Nem beszélve arról, hogy könyv hiányában a pedagógusok „gyártják a tankönyveket”, mivel egy-egy szakmai anyag feldolgozásához gyakorta 4-5 könyvet is felhasználnak. Sok időt elvesz a vázlatírás, sok a fénymásolás! Fontosnak tartom, hogy a könyvek az érettségi követelményhez legyenek igazítva!
  - a. A pedagógusoknak kellő időben történő **központi módszertani továbbképzésekre**, szakmai fórumokra, tájékoztatóra lenne szükségük!
  - b. A **családok ellenőrző szerepének erősítése**, jobban ki kellene venni a részüket a gyermekek neveléséből, szemlélet formálásából (munkaszeretet, rendszeres tanulás, pozitív értékrend)
  - c. A **gyakorlati óraszámok központi átgondolására** lenne szükség. A heti 1-2 gyakorlati óra keretén belül nem lehet tisztességesen szakmát elsajátíttatni!
  - d. Több **egyéni gyakorlásra, differenciált oktatásra** lenne szüksége a gyerekeknek, de magasabb létszámú csoportokban ez nem lehetséges. Ugyancsak akadályozza a tanórán kívüli gyakorlást, korrepetáláson való részvételt a tanulók magas óraszama, mert hetedik, nyolcadik óra után már nem maradnak itt az iskolában konzultáción.
  - e. Az ágazati képzésben tanulmányi előmenetelük során szintén fontos a hivatástudat, a szakmaszeretet elmélyítése, melyet a tantárgyi órákon kívül szakmai programok biztosításával próbálunk erősíteni Remek lehetősége ennek az évente megrendezésre kerülő iskolai rendezvényünk, a „**Szakták Napja**”, ahol meghívott külső szakemberek,

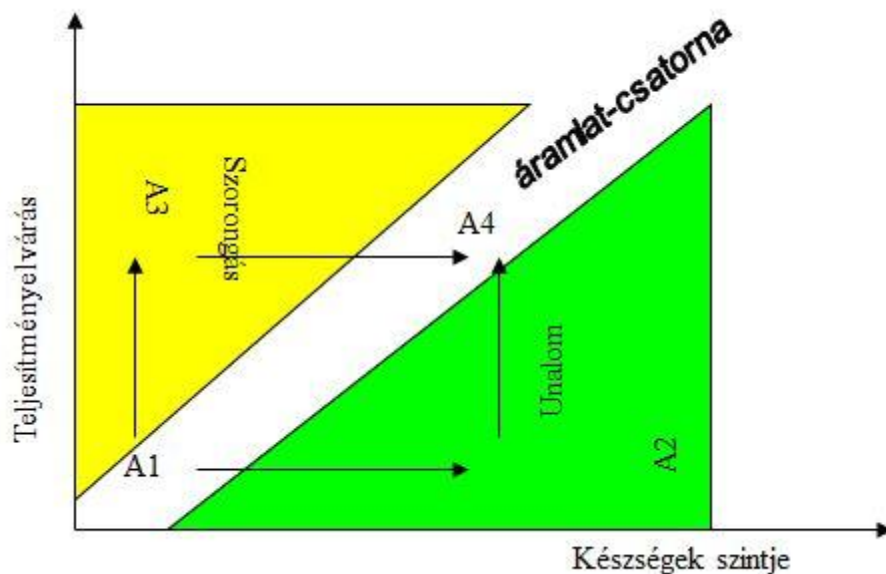
vállalati vezetők előadásai, interaktív bemutatói iránymutatóak lehetnek a diákoknak a találkozókön. A különböző szakterületeken kimagasló eredményt elért volt tanítványokkal történő beszélgetések, előadásokon való részvétel példaértékű lehet tanulóinknak, s rávilágít arra, hogy érdemes a megkezdett szakmai irányban továbbhaladni, s leküzdeni a felmerülő nehézségeket.

- f. A gyakorlatorientáltság érdekében az elméletben megtanultak gyakorlati megvalósulását **szakmai tanulmányi kirándulásokon** látottakkal is próbáljuk elmélyíteni. Remek lehetőség ez az elméletben megtanultak visszacsatolására is.
- g. Az intézményen belüli **bemutatózási lehetőségek** is teremtenek esélyt arra, hogy a motiválatlan, esetleg kevésbé jól teljesítő diákok is **sikerélményhez jussanak**, s ezáltal el kezdjenek tanulni. Ez évben például a Digitális témahét keretein belül megvalósuló ügyvitel-turisztika kiállítás is. Ennek keretében egyéni és team munkában mutatták be saját társaiknak és tanáraiknak az ágazati képzésben tanultakat. Ez remek lehetősége a gyengébbeknek is a fejlődésre, a sikerélményhez jutásnak.
- h. A pedagógusnak kiemelten fontos szerepe van a tanórákon, hogy **megszerettesse az adott szakmát**, s diákjai meg tudják oldani a feladatot. „Az egyes feladatok nehézsége minden diák számára különböző. Azoktól a feladatoktól remélhetünk motiváló hatást, amelyeknél a feladatmegoldás esélye legalább 50%-os - olvashatjuk egy tanulmányban.⁸

---

⁸ www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_pszichologia_es_szemelyisegfejlesztes_ii/tananyag/JEGYZET-18-2.4._Az_iskolai_motivacio.scorml letöltve: 2019. 04. 26. 11,45

2. számú ábra A „flow-élmény” (Forrás: Saját ábra Csíkszentmihályi nyomán)

A 2. számú ábrán látható áramlat csatornába eső feladatoktól remélhetjük, hogy diákjaink motivációját optimális szinten tartják. Ha saját képességeikhez mérten túl könnyűnek ítélik a feladatot, akkor az unalom mezejébe kerülnek, ha viszont túl nehéznek tűnik, akkor a szorongás, a sikertelenség miatt kerülnek ki a motivációs zónából.” „...Ide illik Csíkszentmihályi Mihály Flow elmélete. Erősen leegyszerűsítve: a szívesen végzett munka hatékony és kevésbé fárasztó.,⁹

- i. A sikerélményhez juttatás egyik helyszíne lehet a **nyári szakmai gyakorlatokon végzett tevékenység**. Ennek érdekében **megfelelően felkészített külső szakemberekre van szükség**, akik szakmaszeretettel felkelthetik a diákok motivációját a tanult szakma iránt.

⁹www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_pszichologia_es_szemelyisegfejlesztes_ii/tananyag/JEGYZET-18-2.4._Az_iskolai_motivacio.scorml letöltve: 2019. 04. 26. 11,45

IV. Sporttal a lemorzsolódás ellen

IV.1. Sportmódszertan

A társadalom és benne az egyén egészségét az egészségügyi ellátáson kívül számos más tényező is befolyásolhatja. Az általában elfogadott megközelítő becslés szerint az egészségért 15-30%-ban genetikai tényezők, 10-15%-ban az egészségügyi ellátás színvonala és 55-75%-ban a társadalmi gazdasági státusszal és az iskolai végzettséggel összefüggő életmódtényezők felelősek a nyugati társadalmakban (Ádány, 2006). Mindezek visszatükröződnek a magyarországi népegészségügyi mutatókban. Ma Magyarországon a születéskor várható átlagos élettartam elmarad a fejlett jóléti társadalmakétól, de még a körülöttünk lévő országokétól is (nőknél: 75,1 év, férfiaknál: 66,3 év – WHO, 2003).

A magyar lakosság egészségi állapota az elmúlt három évtizedben drámai mértékben romlott. A halálozások 91%-áért öt nagy betegségcsoport felelős: a szív- és érrendszer megbetegedései (50%), a daganatos betegségek (22%), az erőszakos halálokok (9%), az idült tüdőbetegségek (4%) és a májzsugor (4%) (Barabás, 1997). Ezek szinte mindegyike az életmódra és életmóddal összefüggő magatartási döntésekre vezethető vissza. A leggyakoribb magatartási tényezők: a dohányzás, a túlzott alkoholfogyasztás, a helytelen táplálkozás, a fizikai inaktivitás, a rizikós szexuális magatartás, a szűréseken való rendszeres részvétel hanyagolása, valamint a védőeszközök használatának mellőzése.

A mindenkor felnövekvő generációk egészségmagatartásának megfelelő minősége az egészségügy mellett a különböző szocializációs szinterekre (család, bölcsőde, köznevelési intézmények, munkahely stb.) egyaránt nagy felelősséget ró.

A társadalomban a gyermekek a sikeres jövő biztosítékai, ezért a gyermekek egészségének megőrzése és fejlesztése az egyik legfontosabb társadalmi és egészségpolitikai feladat. A felnőttek egészsége a gyermekkori egészségmagatartásban alapozódik meg, ezért egyáltalán nem mindegy, hogy a korai szocializáció során milyen egészségmagatartási elemeket tanulnak meg a gyermekek.

IV.2.1. Az egészségkultúra

Olyan általános fogalom, amely az egészség megőrzésével, a betegség megelőzésével kapcsolatos ismereteket, szokásokat, tevékenységeket foglalja magában (Mészáros és Simon, 1989). Az egészségkultúra az egészség megőrzésére, helyreállítására és fejlesztésére irányuló közösségi cél- és eszközrendszer, a hozzá kapcsolódó egyéni és közösségi magatartással együtt.

Az egészségkultúra szoros összefüggésben áll kultúra más területeivel, az egyetemes kultúra része. Az egészségkultúra elválaszthatatlan az erkölcsi, az esztétikai, termelési, fogyasztási, szociális, családi kultúra értékeitől. Magát a kultúrát interiorizáló és felhasználó egyén sem egysíkú, hanem komplex szükségleteinek kielégítéséhez igényli az anyagi és a szellemi javak által nyújtott támogatást. Vagyis nemcsak egészségét kívánja biztosítani, hanem – ettől elválaszthatatlanul – egzisztenciáját, esztétikus megjelenését és környezetét, szakmai előrelépését, megfelelő emberi kapcsolatait stb. is¹⁰.

IV.2.2. Az egészséges életmód

Az egészséggel kapcsolatos életmód¹¹ *olyan kollektív magatartási normák összessége, amelyek az egyének társadalmilag befolyásolt életesélyeik közvetítette választásokon alapulnak.* A társadalmi befolyás alatt nem kizárólag a társadalmi-gazdasági helyzet viszonyait kell érteni, hanem pl. a nem vagy az életkor hatását is, amelyek közismerten és igazoltan hatással vannak egészségmagatartásunkra, s így egészségi állapotunkra is. Az egészséges életmód többek között a következő egészségmagatartási elemeket tartalmazza: káros szenvedélyek, táplálkozási szokások, megjelenés (pl. helyes testtartás, egészséges mozgás), odafigyelés az egészséggel kapcsolatos problémákra (pl. orvoshoz fordulási szokások, egészségtudatosság, tartózkodás a káros szenvedélyektől), fizikai aktivitás és rekreáció, azaz szabadidős tevékenységek, alvási szokások, az egészség megőrzéséért végzett tevékenységek (pl. relaxáció, szűrővizsgálatokon való részvétel) stb.

IV.2.3. Egészségnevelés

Az egészség megvédése, illetve fejlesztése között bizonyos szemléleti különbségek fedezhetők fel. Az egészségvédelem, az egészségmegőrzés, egészségnevelés, egészségfejlesztés fogalma nem új. A terminológiai tisztánlátás érdekében elmondhatjuk, hogy az elmúlt évek során az orvosi szaknyelvet uraló angol irodalom megalkotta és elkülönítette egymástól a „health protection”

¹⁰ Elekes, 1985, 15

¹¹ Cockerham 1999 idézi Pikó, 2006

(*egészségvédelem*), a „health promotion” (*egészségmegőrzés*), a „health education” (*egészségnevelés*) a „health development” (*egészségfejlesztés*) kifejezéseket.¹²

IV.3.1. Az egészségnevelés célja

Az egészségnevelés a személyiségre irányul. Az egészségnevelés célja az egészségkultúráltság kialakítása, vagyis az egyént alkalmassá tenni arra, hogy az egészségével kapcsolatos szükségleteit önmaga elégítse ki. A higiénés kultúráltság szintjének emelésével egyidejűleg olyan tevékenység kialakítása, ami az ismeretet aktív magatartássá formálja, vagyis a személyiséget formálja.: megismerteti az egészséges életmód elemeivel, kialakítja a nemi szerepeket, fejleszti szellemi etikai, erkölcsi értékeket, fejleszti a döntési képességet, elősegíti az önismeretet, az önbecsülést, fejleszti a döntési képességet, kialakítja a társadalom iránti felelősséget.

IV.3.2. Az egészségnevelés feladatai

Az egészségnevelés egymásra épülő nevelési feladatokon (tervszerű akciókat) keresztül járul hozzá az egészségmagatartás, azok egyes elemeinek befolyásolásához (1. sz. ábra). Az egyes összetevők – így az érdeklődéskeltés, az érzelmi ráhangolás, az oktatás-nevelés, a tevékenység elemeinek gyakorlása, a tevékenységre való képesség (alkalmasság) és az önreflexió – egymásra épülnek, egyben sorrendiséget is kijelölnek.

3.számú ábra

Az egészségnevelés egymásra épülő nevelési feladatai¹³

¹² Gritz A-né, 2007

¹³ Forrás: Székely L: Előjelek és feladatok változó világunk óvodai egészségnevelésében.

Az 3.sz. ábra nem csak azt mutatja be, hogyan épülnek egymásra a nevelési folyamatok, de arra is választ ad, hogy az egymásra épülés alapvető feltétel is az eredményes magatartás kialakításához. Oktatás-nevelés nélkül nem lehet pl. készségeket kialakítani, hiszen tudatosság nélkül legfeljebb a dresszúraig jutunk el.

IV.4. Egészségi szokások alakítása a családban

A személyiség elsődleges alakításának színtere a család. A család fontos funkciói között szerepel a gyermekek szocializációja. A család rendkívül fontos szerepet tölt be az érték közvetítésben, a kulturális tőke átörökítésében. A család közvetíti a társadalmi normákat, a családban tanulják meg a gyerekek azokat a szerepeket, amik alkalmassá teszik őket arra, hogy beilleszkedjenek a társadalomba. A család szocializációs szerepe egyre szűkül, különböző társadalmi intézmények léptek be, például bölcsőde, óvoda, iskola. Gyakori tapasztalatom, hogy az alapvető egészséges életmódra nevelés alapjai nem szerepelnek a családok életében.

A gyermekek mindennapi tevékenysége nem azonos az életkorának megfelelő szükségletekkel. Rendszeretlen, az életkorától eltérő napirend, a mozgás hiánya, a nem megfelelő táplálkozás jellemző a most növekvő kisgyermekekre. Hiányoznak alapvető egészség-kulturális szabályok, mint a kézmosás, megterített asztalnál ülve étkezés, a szalvéta használata. Előfordul azonban, hogy az óvodában, iskolában a gyermekek az egészséges életmódról szóló ismereteiket osztják meg a szülőkkel.

Sok család igen szegény, korlátozott anyagi forrásokkal rendelkezik, melynek nagy része a megélhetésre fordítódik, így az iskoláztatás, a taneszközök költségei a háttérbe szorulnak. A hátrányos helyzetű családokban megfigyelhető anyagi javak hiánya azt hozza magával, hogy a gyermekek számára nem tudnak kellően ingergazdag környezetet létesíteni. Az, hogy a gyermeket nem érik megfelelő ingerek a fejlődése során, kihat a képességek alakulására, azok alacsonyabb fejlettségi szintjét eredményezi.

IV.5. A sport, mint tudomány

A sporttudomány tárgya: a sport történelmi fejlődése, a testgyakorlatnak, edzésnek és versenyzésnek az ember szervezetére és személyiségére gyakorolt hatását vizsgáló kutatások, az emberi mozgás alapjául szolgáló biológiai, fizikai és mechanikai folyamatok vizsgálata.

IV.5.1. A sport meghatározása

Minden olyan fizikai tevékenység, amely esetenként, vagy szervezett formában a fizikai és szellemi erőnlét fejlesztését szolgálja, társadalmi kapcsolatok teremtése, vagy különböző szintű versenyeken eredmények elérése céljából.

Megkülönböztetünk a sportolás célja szerint:

- 1) egészségsportot
- 2) teljesítménysportot vagy élsportot: csúcsteljesítményre törekvés, nemzetközi sikerek elérése
- 3) iskolai sportot
- 4) munkahelyi sportot
- 5) diáksportot.

IV.5.2. A sportolás szocializációs szerepe

A szocializáció alatt olyan élethosszig tartó tanulási folyamatot értünk, amely során az egyén megtanulja az adott társadalom, környezet értékeit, normáit, magatartás-mintáit, képességeket és készségeket szerez ahhoz, hogy be tudjon illeszkedni a kisebb-nagyobb közösségekbe (legyen az a család, az iskola, egy munkahely, vagy maga a társadalom). A sportolás során is olyan készségeket, képességeket, értékeket, szabályokat tanulhatunk, amelyeket az élet más területein (például a tanulásban, munkában, családdal történő együttlétkor) hasznosítani tudunk.

A sportszocializáció nem más, mint a rendszeres sportolásra történő nevelés, amelyben elsődlegesen a családtagok vesznek részt, majd pedig az iskola, a kortársak, továbbá az egyén számára meghatározó személyek, illetve a média. Ennek folyamán az egyén megtanulja a sportolás jelentőségét, a lehetőségeket, a mozgásokat, a viselkedési és magatartási mintákat. Ha a sportolás élete fontos részét képezi, akkor ezt gyermekei és családtagjai felé is közvetíteni tudja majd. Ilyenformán a sport visszatükrözi a makrostruktúrában megtalálható értékeket, normákat, magatartásszabályokat.¹⁴

Snyder és Spreitzer (1981) szerint a sportolás és a szocializáció kapcsolatát két irány jellemzi: az egyik a szocializáció a sport sajátos világába, a másik pedig a szocializáció a sportolás révén. Az előbbire irányuló kutatások azt vizsgálják, hogy milyen fizikai és mentális tényezők befolyásolják a részvételt valamely sporttevékenységben, az utóbbi pedig a sportolással járó következményeket és

¹⁴ Rétsági 2015; Földesiné Szabó et al. 2010.

velejárókat vizsgálja mind az egyén, mind a társadalom szintjén. A sport világába irányuló szocializációs folyamatok olyan értékek elsajátítását jelentik, mint az önmeghatározás, céltudatosság, sportszerűség, versenyzés, a kemény munka értékelése. Ugyanakkor ez a szocializáció nem mindig ilyen pozitív irányú: a sportolás nem feltétlenül növeli az önbizalmat, a vezetői képességek fejlődését és a társas kapcsolatokat sem javítja minden esetben.

Több tényező is hat a sportolás mellett, hisz a szocializáció többdimenziós folyamat, amelyben szerepet játszanak a kortárs csoportok, a nem sporthoz kapcsolódó tevékenységek vagy éppen a média¹⁵.

A fent leírt sportszocializációs mozzanatok, szocializációs teljesítményeket Heinemann (1995) öt csoportba osztotta:

1. A sportolás megszilárdítja a szociál-normatív cselekvéshez szükséges készségeket, képességeket.
2. Hozzájárul a személyiség kialakulásához, jellembeli tulajdonságok bevéődéséhez.
3. A sportban olyan szociális viselkedési módokat lehet megtanulni, mint a csoport követelményeihez történő alkalmazkodás, együttműködés, szolidaritás.
4. A sport sajátos kommunikációs térként írható le, amelyben sajátos jelképrendszerek fejlődnek ki szóbeli és nem szóbeli formában. A sportolónak ezeket meg kell tanulnia, s megértésükhöz és alkalmazásukhoz megfelelő ismeretekre és képességekre van szükség.
5. A sportolás feladata, hogy a más területen kialakult szocializációs hiányokat és negatív jelenségeket megszüntesse vagy kiegyenlítse (például a mozgáskészség visszafejlődése, önbizalom hiánya, túlzott agresszió visszaszorítása).

Tény, hogy a család társadalmi-gazdasági helyzete meghatározza, hogy a sport iránti érdeklődés végül milyen sportág választásához vezet, de ettől függetlenül az érdeklődés kialakulásában és fenntartásában a családnak, később pedig az oktatási intézményeknek, kortárs csoportoknak és a médiának is jelentős szerep jut¹⁶.

Ahogy az eddigiekből is kiderült, számos kutatási eredmény bizonyítja a környezet, elsősorban a család, barátok, iskolai szocializációs környezet hatását az egyén életmódjára, szabadidő-eltöltésére, s így sportolási szokásaira. A szülők sportolása mint minta, s támogatásuk gyerekük

¹⁵ Frei, Eitzen 1991

¹⁶ Földesiné Szabó et al. 2010.

sportpályafutásában kiemelkedően fontos. Hasonlóképpen nagy szerep jut a kortársaknak is e tekintetben¹⁷.

A fizikailag aktív személyek közül leginkább a kortársak: a barátok és az osztálytársak játszanak szerepet. Ők gyakorolják a legnagyobb hatást a fiatalok sportolására.

Mind a serdülőkorban, mind pedig a fiatal felnőtt korban egyre nagyobb szerep jut a kortársaknak mint referenciacsoportnak.¹⁸ A kortársak hozzájárulnak a fizikai aktivitás élvezetéhez a teljesítmény, a társaság elismerése és az önbecsülés támogatása által.

A sportolás környezetében létrejövő és a már meglévő barátságok percepciója pozitív hatást fejt ki a serdülők különböző fizikai mozgásformák (sport, játék) iránti vonzódására.¹⁹

Nem fontos feltétlenül a kortársaknak is sportolniuk ahhoz, hogy motiválni tudjanak másokat. Néha az is elegendő, ha elfogadják, hogy egy társuk sportol, s ha kellőképpen tudják érzékeltetni a barátok azt, hogy támogatják társuk sportolását. Ha egy sportoló a sport (eredmények) által kitüntetett figyelmet kap a kortársak körében, ez is fontos motiváló erőként hathat a sportolására és ennek folytatására.²⁰

IV.6. Testnevelés, sport és társadalmi integráció

Ha a sport pozitív hatással van az emberek társadalmi integrációjára és életminőségére, akkor ez a társadalom integritását, kohézióját és életminőségét is szolgálja. A másik társadalmi alrendszer, amelyhez a sport, s amelynek ehhez kapcsolódóan a testnevelés része a köznevelés. A köznevelés által az iskolai testnevelés és sport nevelő és szocializációs hatásából a társadalom minden tagja részesül különböző hatásfokkal és befolyásoló erővel (Rétsági 2015). Az iskolai testnevelés egy olyan terület, ahol hatékonyan lehet megvalósítani az integrációt, hiszen közös feladatok megoldása, élmények szerzése által közelebb lehet hozni egymáshoz a különböző hátrányokkal küzdő és nem küzdő gyereket. Az ép felnőttek (testnevelő tanárok) és gyerekek számára felértékelődik az egészség, ha együtt él, dolgozik, mozog egy sérülttel, ugyanakkor segít elfogadni, értékelni és megérteni őket, ha együtt játszhatunk, sportolhatunk velünk, ezért cserébe pedig rengeteg hálát és odaadó szeretet kaphatunk tőlük. Az integrált oktatáshoz azonban a testnevelésben

¹⁷ Ullrich—French, Smith 2009; Smith 1999; Leff, Hoyle 1995.

¹⁸ Pikó 2010; Pusztai 2011.

¹⁹ Smith 1999.

²⁰ Ullrich — French, Smith 2009.

is megfelelő szakértelemre, ismeretekre, befogadó szemléletmódra, türelemre és empátiára van szükség.²¹

Ezért elengedhetetlen a pedagógusképzésben is nagy hangsúlyt fektetni ennek a szemléletmódnak a kialakítására és megfelelő módszertani, szakmai, elméleti képzés biztosítására.

Fontos kiemelni a sport szerepét a rehabilitációban, ami olyan szociális, szociálpedagógiai, pszichológiai, orvosi stb. eszkörendszer, mely segít helyrehozni a szellemi, lelki, fizikai sérüléseket, korlátokat. A korlátozottak esetében a sportolás erősíti az identitást, visszaállítja az önértékelést, segíti a belső stabilitás kialakulását, felismerni és megtalálni a helyet és szerepeket a családban, a hivatásban és a társadalomban.²²

Korábbi eredmények bizonyították, hogy az iskolai sport és testnevelés Nagy-Britanniában kiváló eszköznek bizonyult a társadalmilag kirekesztett csoportok felzárkóztatásához, s hozzájárult a fiatalok társadalmi tőkájének kialakításához, a különböző kisebb-nagyobb közösségekbe és a társadalomba való beilleszkedéshez a fizikum és mentális állapot, a kognitív és tanulmányi képességek fejlesztése, illetve a bűnözést, iskolakerülést és elégedetlenséget csökkentő hatása révén.²³ Számos olyan program működik hazánkban is, amely a hátrányos társadalmi csoportok helyzetén szeretne segíteni a sportolási lehetőségeket tekintve, s elősegíteni ezek felzárkóztatását. Különbőféle tehetséggondozó programok segítik az olyan fiatal sportoló tehetségek kibontakozását, akik rossz anyagi háttérűek, szegény családból származnak. Az Erzsébet-táborban nyaranta több ezer hátrányos helyzetű gyerek üdülhet a Balaton partján, s több sportágat próbálhat ki. A roma futballcsapatok és junior roma futballcsapatok a tehetséges focista fiatalok támogatását tűzték ki célul. Kérdés, hogy mi történik azokkal, akik ezekből is kirekesztődnek. Nyilván az egyenlőtlenségekből származó problémákat, főként a társadalmi kirekesztődést a sportból nem tudják fölszámolni teljes mértékben ezek a programok, de számos tünetet tudnak orvosolni.

IV.6.1. A sportolás személyiségfejlesztő hatásai

Más hivatásokhoz hasonlóan a magas sportsiker is megköveteli a sportoló jellemének következetes fejlesztését. Csakis a kitartó, edzői utasításokat maximálisan tiszteletben tartó, fegyelmezett, az eredményekért és a sporttársakért áldozatokra is képes ember érhet el tartós sportsikereket.

²¹ Tóvári és Prisztóka, 2015.

²² Biróné és mtsai, 2011.

²³ Bailey 2005

A sporttevékenység folyamán sikeresen elsajátíthatók a munkaértékek: a pontosság, az odaadóan végzett edzőmunka, a sporttársak, eszközök, berendezések megbecsülése. Meg kell említenünk a sportolás erkölcsi, nevelő funkcióját. Az erkölcsi fejlesztő hatás a sportolás szabályozott tevékenységrendszerén keresztül érvényesül, amelynek lényege a „fair play” biztosítása. Minden sportág rendelkezik szabályokkal, pontosan az erkölcsi kihágások megelőzése érdekében: nem engedik szabálytalan eszközök bevetését a győzelem érdekében, mert ez nemcsak igazságtalan az ellenfelekkel szemben, hanem akár személyi sérüléssel is járhat. A sportoláskor az egyén nemcsak fogalmakat alkot az erkölcsi normákról, hanem a tevékenység közben át is éli azokat. Fejleszti a kitartást, akaraterőt, monotónia tűrést, versenyszellemet, küzdeni tudást, motivációt és a szabálykövető magatartást.

Önállóságra, aktivitásra, kitartásra, önfegyelmre, céltudatosságra nevel, fejleszti a kezdeményező készséget, felelősség vállalást, vezetői készséget, viselkedéskészséget, küzdőképességet, alkalmazkodóképességet és a szabályok elfogadását. A sport biztosítja a tapasztalatgyűjtést, a szociális kapcsolatok kialakítását és az általános normák elsajátítását. A sporttevékenység által egy folyamat során alakul ki az erkölcsi tudat, érzelem és magatartás.²⁴

IV.6.2. A sportolás hatása a kognitív fejlődésre

Az elmúlt időszakban a kutatási eredményekre támaszkodva, a tanulási zavarokkal foglalkozó szakemberek véleménye jelentősen megváltozott a kiváltó okokat illetően, ami lehetőséget biztosít a megelőzésre és a korai fejlesztésre. Ezzel párhuzamosan a mindennapi iskolai életben egyre gyakoribb problémává vált a különböző zavarokkal küzdő gyerekekkel történő foglalkozás. A megfelelő szintű oktatás biztosításához a pedagógusoknak is lépést kell tartaniuk a szemléletben bekövetkezett változásokkal. A tanulási zavarok ill. nehézségek leginkább diszlexiában, diszgráfiában, diszkalkuliában mutatkoznak meg. Az óvodáskorú gyermekek vizsgálata jelezheti a későbbi iskolai tanulást nehezítő problémákat: zavarok a percepció területén, nyelvi készség és emlékezet zavara, emlékezetet érintő hiányosságok, laterális, tájékozódás nem megfelelő működése, mozgáskoordináció, finom mozgás zavara. Ehhez járulnak a magatartásbeli problémák: figyelemzavar, hiperaktivitás.

Ezeket a készségeket, képességeket a központi idegrendszer irányítja. A központi idegrendszer nem megfelelő érése a mozgásfejlődésben mutatkozó zavarok hívják fel a figyelmet. A központi

²⁴ Biróné 2004

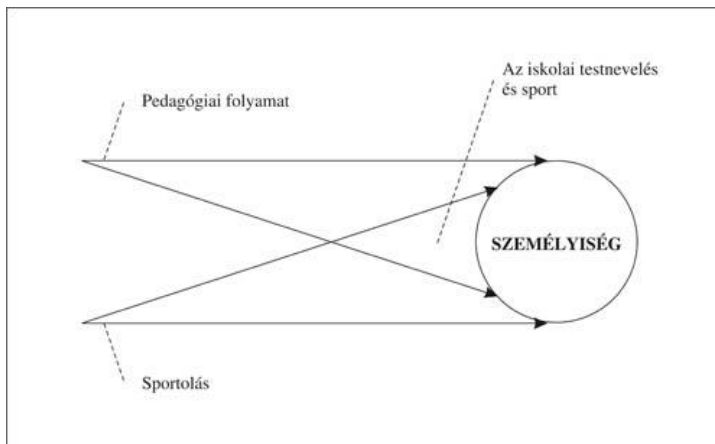
idegrendszer diszfunkciója a későbbiekben olyan következményekhez vezet, mint nehézségek a figyelem, emlékezet, gondolkodás terén, nemmegfelelő koordináltság, visszamaradottság a szociális kompetenciákban, emocionális érettségben. a motoros problémák csökkentésével és más okokból fennálló tanulási zavarok kiküszöbölésével a pszichoszociális problémák is megelőzhetővé válnak, amik a gyermek nem megfelelő iskolai teljesítménye miatt jelentkeznek. A motoros funkciók, az idegpályák ingerlésével javíthatók, a fejlesztés nyomán fellépő jobb iskolai teljesítmény, az írás, olvasás, számolás terén jelentkező eredmények és a vele járó pozitív élmény kihathatnak az aktivitás és figyelem fokozódására is, hiszen megszűnik a sikertelenség miatt fellépő kedvetlenség, ami az iskolai munka iránti érdektelenséghez vezetett.

A sportban való részvétel, a sporttevékenység, mint önként vállalt feladatrendszer pozitív, személyiségfejlesztő hatása nem vitatható. Önmagában azonban nem elegendő a tanuló teljes emberré formálásához. Összetett hatásrendszer, mégis bizonyos irányokban kevésbé, más irányokban pedig erőteljesebben, az átlagosnál jobban hat fejlesztőleg az egyénre. *A legszorosabb összefüggést a pedagógiai célokkal, személyiségfejlesztő hatásrendszerünk középpontban álló legfőbb színterén, az iskolában, az iskolai sportban tudjuk biztosítani.* Jellegében ez azonban inkább tömegsportnak tekinthető, bár esetenként, egyes személyek esetében az élsporttal is kapcsolódik. Az iskolai sport tartalmilag, célkitűzéseiben és helyileg is jobban kötődik az iskolához, egyetemes nevelési céljainkat az iskolai élet, mint sajátos pedagógiai „közeg”, a testnevelő, mint pedagógiailag is képzett „edző” biztosítják az egységes pedagógiai ráhatást a sportolóra. Ezért kellene ennek a területnek a sportra való kiválasztás alapbázisává válnia.

A sportoló sportra való felkészítése a teljesítményt növelő céltudatos pedagógiai folyamat, melynek folyamánya a sportolói személyiség pozitív alakulása, de a sportoló nevelésének – az egész pedagógiai hatásrendszeren belül – csak egy része. A sportoló azon kívül, hogy csapatának, szakosztályának ilyen vagy olyan szintű tagja, a sportágának képviselője, a családban gyermek, férj, anya, a munkahelyén valamely beosztást vagy hivatást betöltő egyén, ha tanuló, valamely osztály tagja, vagyis átfogóan a társadalom egy egyede. Szűkebb és tágabb értelemben a legkülönbözőbb nevelési hatások keresztműzéiben – jó esetben összhatásrendszerében – fejti ki tevékenységét, él.

Az edző, testnevelő tudatos és folyamatos egyeztető, megerősítő nevelőmunkájára ezen a szinten is szükség van. Részben azért, mert **a sportolás közben kialakult jó tulajdonságok nem tevődnek át automatikusan az élet egyéb területeire,** sokkal inkább szituációkhoz kötötten érvényesülnek.

Az **általánosíthatóságuk** sokszor azon múlik, hogy az edző vagy testnevelő erre tudatosan ráirányítja-e a figyelmet vagy sem. Ha az edző tudatosan megkívánja a sportolótól, hogy a sporttevékenységben megnyilvánuló pozitív tulajdonságait más területen is (pl. iskola, munkahely, családi élet, szabadidős tevékenységek közben) érvényesítse, igen széles körű, a sporttal felerősített nevelő hatást érhet el.

4. számú ábra²⁵

A rendszeresen sportoló gyermekek nyugodtabbak, kiegyensúlyozottabbak az iskolában is. Meglepő lehet, de a matematikai gondolkodás fejlesztésében és a nyelvtanulás sikerességében is hihetetlen szerepet játszik a rendszeres sportolás. Bizonyított tény, hogy azok a gyermekek, akiknek a mozgásigénye kielégített, tehát rendszeresen járnak edzésre, sokkal nyugodtabban viselkednek a tanórákon, fegyelmezettebbek, kitartóbbak a számukra egyhangúbb, unalmasabb órákon is. A hiperaktív gyermekek számára a rendszeres testmozgás nem csupán az energia levezetésére szolgál, bár kétségkívül abban is nagyon sokat segít. Edzés segítségével fejlődik a gyermek mozgáskoordinációja, csapatsportok gyakorlásával pedig a hiperaktív gyermekek könnyebben be tudnak illeszkedni az iskolai közösségekbe is.

A rendszeres sportolás **fegyelmre és rendszerességre** nevel, pontosságra szoktat. A nyugodt alváshoz és hatékony pihenéshez szükséges a testi, illetve a szellemi fáradtság egészséges aránya. A

²⁵ https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&biw=1366&bih=632&tbn=isch&sa=1&ei=fHATXd2hINS71fAPkdWm6AQ&q=szem%C3%A9lyis%C3%A9g+iskolai+testnevel%C3%A9s+%C3%A9s+sport&oq=szem%C3%A9lyis%C3%A9g+iskolai+testnevel%C3%A9s+sport&gs_l=img.3...29818.36104..36471...0.0..0.112.2415.28j1.....0....1..gws-wiz-img.....0j0i5i30j0i24.Y_ehvWuaD9I#imgrc=8dIIisNOCeEy9M:

tanulmányokban való helytállást is segíti a sport, hiszen a sportjátékok hozzászoktatják az embert a valódi versenyhelyzetekkel való megbirkózáshoz. Az előnyös fizikai és élettani hatásokon túl nem elhanyagolható a sport hatása a személyiségfejlődésre. A sportolás talán legfontosabb lelki hozadéka a „sportszerű” jellem kialakulása.

A sportszerűség egyszerre jelenti a kudarcok elviselését, az elért eredmények szerény elfogadását, a kitartó küzdelemre való képességet, a társak biztatását és segítségét. A sportszerű jellem nem mások ellen, hanem saját korlátai ellen küzd, és tiszteletben tartja mások küzdelmét is, amire jó alapot nyújt saját erőfeszítéseinek ismerete.

A szellemi teljesítőképesség a fizikai teljesítőképességre is hatással van, és viszont: a kitartás mértéke nem csupán a sejtek, szervek, szervrendszerek állapotától, hanem a központi idegrendszer aktiváló hatásától is függ, amelyet erősen befolyásol az ösztönzés és az elszántság mértéke. Ha tisztán szellemi teljesítmény a cél, a sportban megszokott kitartás akkor is jó szolgálatot tesz, a sporthoz idomult jellem ugyanis nehezebben „adja fel” a nem fizikai természetű feladatokat is. A fiatal koruk óta rendszeresen sportolók életvezetési döntéseik meghozatalában általában elsődleges fontosságú, hogy az életmód megváltoztatása: egy-egy szokás felvétele illetve elhagyása, mennyiben befolyásolja sportteljesítményüket. Egy gyermekkor óta sportoló serdülő jobban meggondolja, hogy elkezd-e akár alkalmasszerűen is dohányozni a barátaival, hiszen tudja, hogy ez drasztikusan csökkentheti kedvenc sportágában nyújtott teljesítményét. Az aktív sportolók önértékelése is biztosabb alapokon áll, hiszen önbizalmukat javítják a sportban elért eredmények, a jobb fizikai erőnlét, az arányosabb, izmosabb testfelépítés. A kamaszok köztudottan nincsenek túl jóban a megváltozott testi tulajdonságaikkal - hirtelen növés miatt megnyúlt végtagok - és e miatt ügyetlennek, esetlennek érzik magukat. A testnek szüksége van ebben az életkorban is arra, hogy mozogjon, a léleknek pedig arra, hogy úgy érezze, kontroll alatt tartja a testet. Éppen ezért nagyon sokat tud segíteni a kamaszoknak a rendszeres testmozgás és sporttevékenység, akár csoportban, akár egyénileg végzik. Fejleszti az akaraterőt, a kitartást, motivációt ad, aminek hiánya a kamaszoknál probléma szokott lenni. A jó közösség segít a megfelelő szocializációban, az edzésen megkövetelt fegyelem és figyelem pedig fejleszti a koncentrációt és tanulási képességeket.

Nem véletlen, hogy a rendszeresen sportoló fiatalok jobban képesek teljesíteni az iskolában is, hiszen megtanulták a testükön keresztül, hogy eredményt csak a rendszeres gyakorlással, a kitartással lehet elérni, csodák pedig nincsenek.

V. Összegzés

A projektben dolgozó pedagógusokként több évtizedes tanári-szakmai gyakorlattal bíró kollégák vagyunk. A pályán eltöltött idő alatt valamennyien - hosszabb-rövidebb ideig - végeztünk osztályfőnöki tevékenységet. Tapasztalatainkat mint szaktanár, mint pedig osztályfőnök hasznosítottuk az *„Ahogy mi látjuk a lemorzsolódást” c pályázati anyag elkészítésekor.*

Úgy gondoljuk, hogy jól felkészített szaktanárként van csak lehetőségünk szembenézni a felmerülő problémákkal, melynek egyik színtere lehet a pedagógusokat felkészítő továbbképzések megszervezése, a rendelkezésre bocsátott szak- és segédanyagok kiadása, valamint a konzultációs lehetőségek biztosítása szakértők bevonásával. A különböző tanórán kívüli foglalkozásokkal pedig meg kell ragadni a lehetőséget a tanulók érdeklődésének felkeltésére, motiválatlanságának változtatására.

VI. Mellékletek

1. számú melléklet A támogató rendszer elemei:

- ✓ szeptember
  - interjú a diákkal az objektív körülményei feltárására
  - beszélgetési lehetőség teremtése érzéseinek feltárására
- ✓ október
  - bemeneti mérés íratása, mely az iskola választára, az intézménnyel szemben támasztott elvárásról szól
  - megfigyelni, mely tanuló nem volt nyitott az osztályfőnökkel, ki nem aktív az osztálytevékenységben
  - egyeztetés a szaktanárokkal az első mérések kapcsán
- ✓ november
  - kiemelni a közösségből az átlagtól eltérő tanulót (tehetséges kiemelkedő, alul teljesítő)
  - szülői konzultáció a lehetséges megoldásokról
- ✓ december
  - lemorzsolódással veszélyeztetett tanulót sikerélményhez juttatni (kézműves foglalkozás, szakköri vagy művészeti tevékenység)
- ✓ január
  - a félévi sikertelenséget tanulás módszertani foglalkozással megerősíteni
- ✓ február
  - a képességet figyelembe vevő tevékenység meghatározása (felzárkóztató foglalkozás, tehetséggondozó szakkör, a kommunikációt erősítő tevékenység pl. iskolai műsor, intézményi média, közösség szervezési feladatok)
- ✓ május-június
  - megvizsgálni, hogy a tanuló jó szakmát választott-e
  - külső szakember bevonása:
    - ❖ fejlesztő pedagógus
    - ❖ pályorientációs szakember
    - ❖ családsegítő központ
    - ❖ kortárs segítő

2. számú melléklet: **Tanórai keretek**

- ✓ Egyénre szabott digitális tananyagok

Az eKRÉTA vagy zárt csoport segítségével jut el a diákhoz a tanórai prezentáció kiegészítve tanulás módszertani megjegyzésekkel, jegyzetbe írt segédletekkel, plusz feladatokkal.

- ✓ Differenciált feladatbank képességek szerint

Munkaközösségi szinten feladatbank létrehozása, melyből minden szaktanár válogathat.

Internetes online felületekről digitális táblán megoldható feladatok.

Szaktanár és tanuló személyes közvetlen levelezése megoldott feladatlap kapcsán.

- ✓ Komplex Instrukciós Program alkalmazása

http://www.komplexinstrukcio.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=102

A komplex Instrukciós Program olyan tanítási módszer, mely lehetővé teszi a tanárok számára a magas szintű csoportmunka szervezését olyan osztályokban, ahol a tanulók közötti tudásbeli különbség és kifejezőkészség tág határok között mozog.

- ✓ Kahoot! a telefonon

https://www.youtube.com/watch?v=iV2z_ZtvWsQ

A diákok nehezen teszik félre telefonjukat a tanóra idejére. Ezért javasolt a Kahoot!-hoz hasonló feleletválasztós program. A tanulónak gyorsan kell reagálnia, rögtön kap visszajelzést, a Z generáció módszere.

- ✓ A pedagógus dicséret orientált nevelő munkája

Fontos, hogy a diák objektív és gyors visszajelzést kapjon tevékenységéről. Motivációja csak pozitív értékelés kapcsán lesz.

Igyekezünk az alábbi mondatok használatát előtérbe helyezni:

Jó, de gondolja végig az alábbiakat is....

Csak féligazsága van....

Ha más szempontot követ, milyen következtetésre jut.....

Lehet ez is egy vélemény.....

3. számú melléklet: **Tanórán kívüli foglalkozások**

✓ Gólyatábor

A tanév előtt szervezett bejárós vagy bentlakásos tábor a 9. évfolyam számára. Cél a közösségteremtés, ezért az osztálykeretek helyett évfolyam szintű csoportokat alakítunk ki. A diák csoportvezetők koordinálják a kilencedikesek tevékenységét, bemutatják az intézményt, a tanárokat, közösségteremtő játékokat játszatnak (harcipuszi). A csoportvezetők szeptembertől időről-időre találkoznak csoportjuk tagjaival és segítik őket az iskolai problémáik megoldásában is. Kalauzolják a tanulókat a középiskolás lét útvesztőjében.

✓ Osztálykereteket átlépő csoportos élményszerzés (színház-, kiállítás látogatás)

Az osztálykertbe foglalt művészeti élmény megszerzésének lehetőség szűkös, néhány tanóra követelménye engedi meg (rajz órán kiállítás látogatás). Sokszor anyagi korlátai is vannak a megvalósításnak. Intézményi szinten egy-egy területfelelős tud szervezni.

✓ Élménypedagógia külső szakemberrel

Lovász Károly: Élménypedagógia. Szeged, 2005, Lectum Kiadó.

✓ A tanulási tér kitágítása (zárt internetes csoportokban való foglalkozás)

A hagyományos osztálytermen falainak átlépése, a társintézmények pedagógiai foglalkozásától kezdve a digitális világig.

✓ Szerepjáték klub

Speciális társas játékokra épülő foglalkozások.

✓ Kreatív körök (színjátszás, énekkar, újságírás)

Minden olyan foglalkozás, ahol a tanuló egyéni stílusát tudja érvényesíteni, kreativitását, képzeletét nem korlátozza senki.

✓ Önismereti képzés, kortárs segítők

Az egészségmegőrzési központok szervezik.

✓ Tanuló párok

Az iskolai közösségi szolgálat is támogatja a tanuló párok kialakítását. Az egy-egy tantárgyból kimagasló teljesítményű diák sikeresen tudja felzárkóztatni a tanulásban lemaradó társát, ráadásul a magyarázat a jó tanulónak is segít a tananyag elmélyítésében.

4. számú melléklet

Kérdőív osztályban tanító tanárok számára²⁶

A felmérés dátuma: _____

Háttér-információk a diákról

1. Név:
2. Neme: 1 Fiú 2 Lány
3. Kor:
4. Osztály:
5. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége a diák . . .

... anyjának?	1 Nem befejezett általános iskola	2 Általános iskola	3 Közép-iskola	4 Felsőfokú képzés
... apjának?	1 Nem befejezett általános iskola	2 Általános iskola	3 Közép-iskola	4 Felsőfokú képzés

6. Szülők foglalkoztatottsága

Anya 1 Foglalkoztatott 2 Munkanélküli

Apa 1 Foglalkoztatott 2 Munkanélküli

7. Részesül-e a család bármilyen szociális juttatásban? 1 Igen 2 Nem

8. Szüksége van-e diáknak bármilyen plusz támogatásra a tanulási folyamat során? 1 Igen 2 Nem

9. Tagja-e a diák valamilyen marginalizált etnikai csoportnak?

1 Igen 2 nem

Ha igen, melyiknek? _____

²⁶http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Hungarian_tools/Eszkoz_a_lemorzsolodas_kockazatanak_vizsgalatahoz/EWS_Kerdoiv_Osztalyban_tanito_tanarok.pdf (2019. április 24.)

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési
intézményrendszer átfogó fejlesztése a
Dunaújvárosi Szakképzési Centrum
tagintézményeiben”

5. számú melléklet

A kérdőívben szereplő jelek indikátorai

1. Hiányzás a legutóbbi osztályzási időszakban

- i. A tanórak száma a legutóbbi osztályzási időszakban: _____
- ii. Igazolatlan hiányzások száma: _____
- iii. Igazolt hiányzások száma: _____
- iv. Mulasztott órák száma: _____
- v. A mulasztott órák százaléka
($d/(a/100)$): _____

- 0 A hiányzás kisebb mint 10%
1 A hiányzás 10 és 20% között van
2 A hiányzás magasabb mint 20%

2. Csökkenő teljesítmény

Az osztály átlaga az első félév végén: _____
Az osztály átlaga a legutóbbi félév végén: _____
A diák átlaga az első félév végén: _____
A diák átlaga a legutóbbi félév végén: _____

- 0 A teljesítmény nem csökkent
1 A teljesítmény csökkenése 0,5 és 0,9 közötti
2 A teljesítmény csökkenése nagyobb, mint 0,9

3. Évismétlés

Ismételt –e valamikor évet a diák?/ Volt-e évismétlése a diáknak?

- 0 Nem
1 Nem, de javítóvizsgát tett
2 Igen

4. Alacsony motiváció/Diák közérzete

Kérjük, adja meg a diák közérzeti felmérésének pontszámát: _____

- 0 Az átlagos pontszám magasabb mint 3,5
- 1 Az átlagos pontszám 2,5 and 3,4 között van
- 2 Az átlagos pontszám kevesebb mint 2,5 A diák közérzetéről készült kérdőív mellékelve.

5. Viselkedési események vagy drasztikus viselkedésváltozás

Tapasztalta-e az elmúlt három hónap során a diáknál a következő viselkedéseket:

a) kiterjedt hazudozás	igen	nem
b) károkozás vagyontárgyakban	igen	nem
c) visszahúzóds a szociális interakcióktól	igen	nem
d) alkoholfogyasztás vagy kábítószer-használat	igen	nem
e) bomlasztó viselkedés az órák alatt	igen	nem
f) lopás	igen	nem
g) szökés otthonról	igen	nem
h) drasztikus viselkedésváltozás (pl. erős érzelmek, sírás, érzékenység, túlreagálás, gyakori konfliktus a kortársakkal)	igen	nem

i) Egyéb: _____

- 0 Csak „Nem” válasz
- 1 Egy „Igen válasz”
- 2 Kettő vagy több „Igen” válasz

6. Zaklatás/megfélemlítés (mindkét oldal)

Kérjük, adja meg a zaklatásra vonatkozó pontszámokat az alábbi listában: Verbális zaklatás: ____

Közösségi zaklatás: _____ Fizikai bántalmazás: _____

Kérjük, adja meg a pontszámokat az áldozattá válásra vonatkozóan: Verbális zaklatás áldozata:

_____

Közösségi zaklatás áldozata: _____ Fizikai bántalmazás áldozata: _____

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési
intézményrendszer átfogó fejlesztése a
Dunaújvárosi Szakképzési Centrum
tagintézményeiben”

- 0 Nincsen 4, 5, 6 válasz
- 1 A válaszok közt van 4 vagy 5, de nincs 6 nincs
- 2 Legalább egy 6 válasz van

A kérdőívben a kockázat összegzése egy 3 fokozatú skálán kerül feltüntetésre. A diák lemorzsolódással veszélyeztetettnek tekintendő, amennyiben:

- legalább két válasz 1 alatti
- legalább egy válasz kettő alatti

Enyhe lemorzsolódási kockázat

Magas lemorzsolódási kockázat

6. számú melléklet

A diák elkötelezettségi, motivációs és meggyőződésbeli felmérése²⁷

A kitöltés dátuma: _____

A diák neve: _____

Olvasd el az alábbi állítások mindegyikét, és dönts el, hogy milyen mértékben értesz egyet illetve nem értesz egyet velük.

	Határozottan nem értek egyet	Nem értek egyet	Semleges	Egyet értek	Határozottan egyetértek
1. Keményen dolgozom az iskolában	1	2	3	4	5
2. Fontos számomra, hogy az év során fejlesszem a képességeimet	1	2	3	4	5
3. Az iskolai munkámra koncentrálok	1	2	3	4	5
4. Büszke vagyok az iskolámra	1	2	3	4	5
5. Felelős diák vagyok	1	2	3	4	5
6. Ugyanolyan tisztelettel kezelnek, mint a többi diákot	1	2	3	4	5
7. Rendszeresen elkészítem a házi feladatomat	1	2	3	4	5
8. Az iskolában úgy érzem, hogy barátok egy csoportjához tartozom	1	2	3	4	5
9. Felelősséggel dolgozom céljaim eléréséért	1	2	3	4	5
10. Van legalább egy felnőtt az iskolában, akihez fordulhatok, ha problémám van	1	2	3	4	5
11. Jó vagyok abban, hogy kitartóan a céljaimra fókuszálok	1	2	3	4	5

²⁷http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Hungarian_tools/Eszkoz_a_lemorzsolodas_kockazatanak_vizsgalatahoz/Elkotelezettseg_Diak.pdf (2019. április 24.)

12. Nyugodtan kérhetek segítséget a tanáromtól/tanáraitól	1	2	3	4	5
13. Tudom, hogy elvégzem az iskolát	1	2	3	4	5
14. Van tervem, hogy mit szeretnék csinálni a középiskola után.	1	2	3	4	5
15. Bizakodó vagyok a jövőmet illetően	1	2	3	4	5
16. Jól működöm csoportban	1	2	3	4	5
17. Ellen tudok állni annak, hogy olyat tegyek, amiről tudom, hogy nem kellene	1	2	3	4	5
18. Könnyű számomra gondolataim és ötleteim közlése	1	2	3	4	5
19. Meg tudok megbeszélni egy problémát egy barátommal, anélkül, hogy az még súlyosabbá válna	1	2	3	4	5
20. Keményen dolgozó típus vagyok	1	2	3	4	5
21. Bármibe is kezdek, azt befejezem	1	2	3	4	5
22. Az órán majdnem minden feladatot el tudok végezni	1	2	3	4	5
23. Meg tudom tanulni azokat a dolgokat, amiket 24. az iskolában tanítanak	1	2	3	4	5
25. Amit az iskolában csinálunk, az segít majd boldogulni az életben	1	2	3	4	5
26. Megpróbálok dolgokat akkor is, ha tudom, hogy nem biztos, hogy	1	2	3	4	5

sikerülnek					
<p>27. Milyen gyakran veszel részt az iskolán kívül szervezett tevékenységekben (sport, művészetek vagy zene, önkéntes munka/közszolgálat, iskola utáni programok, vallási vagy kulturális tevékenységek, stb.)?</p> <p>a) Egyáltalán nem b) Évente néhányszor c) Havonta egyszer vagy kétszer d) Hetente egyszer-kétszer e) Hetente háromszor vagy többször</p>					
<p>28. Legnagyobb valószínűséggel mit fogsz csinálni a középiskola befejezése után?</p> <p>a) főiskolára járni b) szakmát tanulni c) munkát keresni d) nem tudom</p>					
<p>29. Naponta hány kilométert utazol (csak oda vagy vissza) otthonod és az iskola között?</p>					

7. számú melléklet

Serdülőkori kortársi kapcsolatok eszköz²⁸

A felmérés időpontja: _____

A diák neve: _____

“A” RÉSZ

Milyen gyakran követted el az alábbi dolgok valamelyikét egy diákkal vagy diákokkal szemben ebben vagy az előző tanévben? Karikázd be a válaszodhoz legközelebb eső számot!

Az elmúlt évben ebben az iskolában...	Soha	Néha	Havonta egyszer vagy kétszer	Hetente egyszer	Hetente többször	Minden nap
1. Ugrattam őket különféle dolgokkal	1	2	3	4	5	6
2. Lökődtem egy diákat	1	2	3	4	5	6
3. Durva megjegyzéseket tettem egy diákra	1	2	3	4	5	6
4. Rávettem a barátaimat, hogy forduljanak ellene egy diáknak	1	2	3	4	5	6
5. Tréfát üztem egy diákból	1	2	3	4	5	6
6. Szándékosan nekimentem egy diáknak, ahogy elsétált mellettem	1	2	3	4	5	6
7. Rászálltam egy diákra, káromkodtam, csúnya szavakkal illettem	1	2	3	4	5	6
8. A barátaimnak rosszakat mondtam egy diákról, hogy bajba sodorjam őt	1	2	3	4	5	6
9. Verekedtem egy diákkal, mert nem kedvelem	1	2	3	4	5	6

²⁸http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Hungarian_tools/Eszkoz_a_lemorzsolodas_kockazatanak_vizsgalatahoz/Zaklatas_Diak.pdf (2019. április 24.)

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési intézményrendszer átfogó fejlesztése a Dunaújvárosi Szakképzési Centrum tagintézményeiben”

	1	2	3	4	5	6
10. Olyan dolgokat mondtam a külsejükről, ami nem tetszett nekik						
11. Rávettem más diákokat, hogy kezdjenek pletykálni egy diákról	1	2	3	4	5	6
12. Megpofoztam vagy megütöttem egy diákot	1	2	3	4	5	6
13. Rávettem más diákokat, hogy kiközösítsenek egy diákot	1	2	3	4	5	6
14. Gúnyt űztem egy diákból, gúnynevet adtam neki	1	2	3	4	5	6
15. Megdobtam valamivel egy diákot	1	2	3	4	5	6
16. Azzal fenyegettem egy diákot, hogy megverem	1	2	3	4	5	6
17. Szándékosan kihagytam valakit/valakiket valamiből	1	2	3	4	5	6
18. Undok arckifejezéssel riasztottam el magamtól egy diákot	1	2	3	4	5	6

“B” RÉSZ

Kérünk, jelöld meg, hogy ebben az iskolában milyen gyakran követték el ellened az alábbi dolgokat az idei tanévben. KERETEZD BE A VÁLASZODHOZ LEGKÖZELEBB ESŐ SZÁMOT!

Az elmúlt évben ebben az iskolában ...	Soha	Néha	Havonta egyszer vagy kétszer	Hetente egyszer	Hetente többször	Minden nap
1. Különbféle dolgokkal ugrattak a diákok.	1	2	3	4	5	6
2. Lökődtek.	1	2	3	4	5	6
3. Egy diák nem barátkozott velem, mert mások nem kedvelnek.	1	2	3	4	5	6
4. Egy diák durva megjegyzéseket tett rám.	1	2	3	4	5	6
5. Erősen megütöttek vagy megrúgtak.	1	2	3	4	5	6
7. Kifiguráztak	1	2	3	4	5	6
8. A diákok szándékosan nekem jöttek, amikor elmentek mellettem.	1	2	3	4	5	6
9. Egy diák rávette a barátait, hogy ellenem forduljanak.	1	2	3	4	5	6
10. Szándékosan megrongálták a dolgaimat.	1	2	3	4	5	6
11. Olyan dolgokat mondtak a külsőről, aminek nem örülök.	1	2	3	4	5	6
12. Nem hívtak el az egyik diákhoz, mert a többiek nem kedvelnek.	1	2	3	4	5	6

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési
intézményrendszer átfogó fejlesztése a
Dunaújvárosi Szakképzési Centrum
tagintézményeiben”

13. Nevetségessé tettek a diákok, mindenfélét mondtak rám	1	2	3	4	5	6
14. Egy diák több diákot is rávett, hogy pletykáljanak rólam.	1	2	3	4	5	6
15. Hozzám vágta valamit	1	2	3	4	5	6
16. Megfenyegettek, hogy fizikailag bántalmaznak.	1	2	3	4	5	6
17. Szándékosan kihagytak valamiből	1	2	3	4	5	6
18. Csúfneveket aggattak rám, amelyeket nem szeretek.	1	2	3	4	5	6

Pontozási instrukciók

A pontértékek a fentiek szerint kerültek kiosztásra.

Az „A” rész a zaklatásra vonatkozó tételeket tartalmazza. A részskálák értékeit a következőképpen összegeztük:

Verbális zaklatás: 1, 3, 5, 7, 10, és 14 tétel

Közösségi zaklatás: 4, 8, 11, 13, 17, és 18 tétel

Fizikai bántalmazás: 2, 6, 9, 12, 15, és 16 tétel

A „B” rész az áldozattá válásra vonatkozó tételeket tartalmazza. A részskálák értékeit a következőképpen összegeztük:

Verbális zaklatás áldozata: 1, 4, 7, 11, 13, és 18 tétel

Közösségi zaklatás áldozata: 3, 6, 9, 12, 14, és 17 tétel

Fizikai bántalmazás áldozata: 2, 5, 8, 10, 15, és 16 tétel

A pontozási eredményt úgy kapjuk meg, hogy összeadjuk az egyéni pontszámokat a zaklatás és áldozattá válás területén. Bármelyik diák, aki 18 pontot kap akár a zaklatás vagy az áldozattá válás teljes pontszámaként, az soha nem vált zaklatás áldozatává, vagy ő maga sohasem zaklatott másokat. Ebben az eszközben nincs határszám megadva. A részskálák esetében a 6 pont azt jelenti, hogy a válaszadó soha nem vált zaklatás áldozatává, vagy ő maga sohasem zaklatott másokat az adott módon.

8. számú melléklet

Szociometriai kérdőívek – I. kérdőív:

1. Ha elutaznál egy hónapra külföldre, osztálytársaid közül kinek írnál képeslapot?
  2. Ha egy osztálykiránduláson négyszemélyes sátrakban aludnátok, kikkel lennél szívesen egy sátorban?
  3. Kikkel szeretnéd az érettségi után is tartani a kapcsolatot?
  4. Ha valamilyen nehéz munkát kellene elvégezned, kiktől várhatnál segítséget?
- Ez a kérdés szintén rokonszenvi választásokat vizsgál, ugyanakkor funkcióra is vonatkozik: nem a pusztán együttlétre kérdez rá, hanem a közös munkához választott társakra.
5. Kik azok, akiket az osztályban a legtöbben szeretnek?
  6. Ki tudna a legjobban megszervezni egy iskolai rendezvényt?
  7. Ha egy diákönkormányzati konferencián képviselni kellene az osztályt, ki volna a legalkalmasabb erre a feladatra?
  8. Szerinted ki lenne a legalkalmasabb arra, hogy irányítsa az osztályt egy közös programon?
  9. Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?
  10. Ki fog könnyen érvényesülni az életben?
  11. Ki a legszorgalmasabb?
  12. Ki a legműveltebb?
  13. Kit tartasz a legtehetségesebbnek?
  14. Ki a legjobb barátod az osztályban?
- Az 1-10 kérdésre három név megadása szükséges.²⁹

²⁹ <http://antiskola.eu/hu/beszamolo-beszamolok-puskak/10140-szociometriaszociometria#page.3> (2019. április 25.)

9. számú melléklet

Szociometriai II. kérdőív

Kérlek, válaszolj őszintén és önállóan az alábbi kérdésekre! Mindegyik kérdés után két osztálytársad nevét írhatod. Kevesebbet lehet, többet nem!

1. Kivel szeretnél egy szobában lakni egy nyári tábor ideje alatt?
2. Két osztálytársadat hívhatod meg a hétvégi bográcsoszásra. Kik lennének ők?
3. Kaptál három egyforma DVD-t. Kinek adnád a másik kettőt ajándékba?
4. Csoportmunkában dolgozhattok. Ki az a két tanuló, akivel szeretnél közösen dolgozni?
5. Színházlátogatásra mehet az osztály, de sajnos kettővel kevesebb jegy van. Kit hagynál itthon?
6. Kiránduláson két épületben vagytok elszállásolva. Ki az a két tanuló, akivel nem szeretnél egy szálláson lakni?
7. Ama egész osztályt békává varázsolták. Te vagy a jó tündér, de minden nap csak egyet tudsz visszavarázsolni. Ki lesz az utolsó kettő, akire sort kerítesz?.
8. Lassan süllyed a hajó a Balaton közepén. A mentőcsónakba csak kettővel kevesebben ülhettek be, mint az osztálylétszám. Kit hagynál ott várakozni a következő hajóra?
(Nem félj, nekik sem lesz bajuk, csak jóval később jutnak haza!)

Köszönöm válaszaidat! Végül kérlek, írd ide a saját neved! ³⁰

³⁰ redemora.lapunk.hu/tarhely/redemora/dokumentumok/szociometria_2_.doc (2019. április 15.)

10. számú melléklet

Szociometriai III. kérdőív

Minden kérdésre **legfeljebb öt** osztálytársad nevét írhatod válaszként! Természetesen ötnél kevesebb számot is megadhatsz. A **legelső** helyen azt az osztálytársadat jelöld, **akire leginkább jellemző** a kérdés! Az ezt követő helyekre írhatod a többi osztálytársad, akikre még jellemző lehet a kérdés.

A válaszaidnál azokra is gondolj, akik **ma hiányoznak** az osztályból!

Előfordulhat, hogy valamelyik kérdésre nincsen válaszod, nincs olyan osztálytársad, akire a kérdés leginkább jellemző. **Ilyen esetben húzd ki!**

Ha valamelyik kérdésre nem akarsz válaszolni, annál a kérdésnél **hagyd üresen!** Mások számára is jól **olvashatóan írd!**

Köszönöm, hogy **őszintén válaszolsz!**

1. Kik a legjobb barátaid az osztályban?
2. Szerinted kik tudnának téged lelkesíteni?
3. Kiknek a viselkedése zavar legjobban?
4. Kik azok, akiktől a leghamarabb tudod meg az osztályon belüli híreket?
5. Kik azok, akikkel egy féltett titkot is megosztanád?
6. Kiknek vannak a legmenőbb cuccai az osztályban?
7. Kiktől kérdeznéd meg, melyik filmet érdemes megnézni?
8. Kiket hívnál meg legszívesebben, ha születésnap bulit rendeznél?
9. Kik mellé ülnél legszívesebben egy buszos, vagy vonatos osztálykiránduláson?
10. Kiknek a születésnap bulijára NEM mennél el biztosan?
11. Szerinted kik a legnépszerűbbek az osztályotokban?
12. Kik azok, akiktől elfogadnál segítséget, ha bajba kerülnél?
13. Kik bíznak meg benned annyira, hogy elmeséljék, ha a családjukban valami baj történt?
14. Ha valakivel összevesznél, kik tudnának titeket kibékíteni?
15. Szerinted kik a legcikisebbek az osztályotokban?
16. Ha a tanárnőt vagy a tanárt kihívják egy óráról, szerinted kik tudnának legjobban rendet tartani az osztályban?

17. Kiknek újságolnád el először, ha bejutnál egy tehetségkutató műsorba vagy megnyernél egy versenyt?
18. Kik azok, akik téled kérnének segítséget, ha elakadnának a házi feladat megoldásában?
19. Viselkedésükkel, vicceikkel kik tudnak legjobban megnevettetni?
20. Szerinted kik védenének meg, ha valamelyik osztálytársad bántana?
21. Kikkel szoktál tanórán kívül együtt tanulni?
22. Az osztály valamelyik ünnepi műsorát kik tudnák legjobban megszervezni?
23. Kik azok, akik ha bajba kerülnének, biztosan téged hívnának segítségül?
24. Kikkel tartanád továbbra is a kapcsolatot, ha holnaptól másik iskolába kellene járnod?
25. Kik azok, akiknek a véleményére leginkább adsz?
26. Kikkel kerülsz leggyakrabban konfliktusba?
27. Kikkel váltasz naponta többször üzenetet például a Facebook-on, email-en, Viber-en, Messengeren vagy Skype-on?
28. Ha neked kellene megszervezni az iskolai ballagást, kiket kérnél meg, hogy segítsenek?
29. Kikkel töltöd a legtöbb időt a tanítás után?³¹

---

³¹ www.egeszseg.hu/szakmai_oldalok/assets/cikkek/17-03/szociometria-kerdoiv.pdf (2019. április 15.)

11. számú melléklet

IV. kérdőív: Szociometriai kérdőív

A lapon egy táblázatot találsz az osztály névsorával és számokat tartalmazó területet. Kérlek, minden névhez rögzítsed azt, hogy az adott személy számodra mennyire szimpatikus. Az egyest karikázd be, ha nem igazán kedveled, a kilencest pedig akkor, ha a lehető legnagyobb mértékben kedveled őt. Egy névhez csak egy jelzést tegyél.

Sorszám	Név	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1		1	2	3	4	5	6	7	8	9
2		1	2	3	4	5	6	7	8	9
3		1	2	3	4	5	6	7	8	9
4		1	2	3	4	5	6	7	8	9
5		1	2	3	4	5	6	7	8	9
6		1	2	3	4	5	6	7	8	9
7		1	2	3	4	5	6	7	8	9
8		1	2	3	4	5	6	7	8	9
9		1	2	3	4	5	6	7	8	9
10		1	2	3	4	5	6	7	8	9
11		1	2	3	4	5	6	7	8	9
12		1	2	3	4	5	6	7	8	9
13		1	2	3	4	5	6	7	8	9
14		1	2	3	4	5	6	7	8	9
15		1	2	3	4	5	6	7	8	9
16		1	2	3	4	5	6	7	8	9
17		1	2	3	4	5	6	7	8	9
18		1	2	3	4	5	6	7	8	9
19		1	2	3	4	5	6	7	8	9
20		1	2	3	4	5	6	7	8	9
21		1	2	3	4	5	6	7	8	9

32

³² <http://szociogram.hu/blog/> (2019. április 15.)

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési
intézményrendszer átfogó fejlesztése a
Dunaújvárosi Szakképzési Centrum
tagintézményeiben”

A kérdőívek kiértékeléséhez segítséget nyújthat a következő web-oldal:

<http://szociogram.hu/blog/>

12. számú melléklet

Javaslat a diákkal folytatott beszélgetésen feltett kérdésekre

- a) Megelőző tanulmányokra vonatkozóan:
1. Hová jártál mielőtt itt megkezdted tanulmányaidat? Mit tanultál ott?
  2. Mikor fejezted be tanulmányaidat az előző iskolában?
  3. Melyik tárgyakat találtad könnyűnek? Nevezd meg ezek közül maximum hármat!
  4. Melyik tárgyakat találtad nehéznek? Nevezd meg ezek közül maximum hármat!
  5. Milyen sikeres voltál a tanulmányaid során? Elégedett voltál az eredményeiddel?
  6. Hány napot illetve órát hiányoztál az iskolából? Mennyi volt ezek közül igazolatlan mulasztás? Milyen okok miatt hiányoztál?
  7. Véleményed szerint a hiányzás befolyásolta a tanulmányaidat? Ha igen, milyen módon?
  8. Hogyan írnád le a tanáraidhoz fűződő viszonyodat? Milyen okok miatt alakult ez így?
  9. Hogyan írnád le az osztálytársaidhoz fűződő viszonyodat? Milyen okok miatt alakult ez így?
  10. Volt bármilyen tanulási nehézséged? (írás, olvasás, beszéd, stb.)
  11. Voltál magántanuló?
  12. Szoktál beszélgetni szüleiddel vagy bárkivel a családoból a tanulmányaidról vagy/és az iskolai életedről? Kivel?
- b) Munkatapasztalatokra vonatkozó kérdések:
1. Volt állásod? Ha igen, mi volt a munkád?
  2. Most dolgozol? Ha igen, mi a munkaköröd, és mennyit keresel?
- c) Hobbi, szabadidő eltöltésével kapcsolatos kérdések:
1. Mivel töltöd a szabadidődet?
  2. Mik a kedvenc elfoglaltságaid?
  3. Hány közeli barátod van?
  4. Milyen szabadidős tevékenységek azok, amelyeket szeretnél, ha az iskolád biztosítana a számodra?
- d) Életkörülmények, lakásviszonyok:
1. Kivel élsz?
  2. Milyen messze laksz az iskolától?
  3. Mennyi idő alatt érsz be az iskolába? Mikor indulsz, és mikor érsz haza?

e) Egészség:

1. Van olyan egészségügyi problémád, amit tekintetbe kell vened a pályaválasztás során is? Ha igen, mi az?
2. Reggelizel-e otthon, mielőtt elmész az iskolába? Étkezel napi háromszor megfelelően? Van ételallergiád?

f) Jövőkép megismerése:

1. Milyen terveid vannak az iskola elvégzése után?
2. Milyennek képzeld az életedet mához egy évre?
3. Milyen erőfeszítéseket teszel azért, hogy valóra váljanak terveid, vágyaid?
4. Mi veszélyeztetheti a terveidet, vágyaidat?
5. Milyen fajta és kitől érkező segítségre van szükséged ahhoz, hogy megvalósíthasd a terveidet?

13. számú melléklet

Javaslat a szülővel folytatott beszélgetésen feltett kérdésekre

a) A diákról:

1. Jellemezze gyermekét néhány szóban!
2. Mit az, amit fontosnak tart elmondani gyermekéről?
3. Melyek gyermeke erősségei? Mely területeken teljesít jól? Milyen támogatásra lehet szüksége gyermekének?
4. Mint szülő, milyen nehézségekkel szembesül?
5. Jellemezze gyermeke iskolai életét!

b) Családi háttér:

1. Kik alkotják a családot?
2. Mivel foglalkoznak a család tagjai? Van-e munkanélküli, inaktív, szülési szabadságát töltő, nyugdíjas vagy rokkantnyugdíjas a családban?
3. Hány eltartott van a családban?
4. Van-e a családnak fogyatékossgal élő, velük együtt lakó tagja? Ha igen, milyen fogyatékossga van?
5. Van-e függőségben szenvedő családtag?
6. Van-e valami fontos dolog, amit még meg szeretne osztani a családjáról?

c) Lakáskörülmények:

1. Milyen házban lakik a család? (családi ház, lakás, stb.)
2. Mekkora? (..... m², szobák száma ..... db)
3. Milyen komfortfokozatú a lakás?
4. Ki a lakás tulajdonosa?
5. Milyen messze van az iskolától?
6. Kollégista-e bármelyik gyermeke? (igen/nem)

d) A család bevétele:

1. Megközelítőleg mekkora az egy főre eső jövedelem?
2. Részesül-e a család bármilyen szociális juttatásban? (gyermekvédelem, nagycsaládosok kedvezménye, stb.)

e) Egészség:

1. Van-e gyermekének valamilyen betegsége?
2. Ha igen, mióta? Megkapja-e a megfelelő kezelést?

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési
intézményrendszer átfogó fejlesztése a
Dunaújvárosi Szakképzési Centrum
tagintézményeiben”

3. Szed-e gyermeke rendszeresen gyógyszert? Ha igen, milyen fajtát?

f) Szociális, segítő háttér:

1. Családi probléma felmerülése esetén milyen jellegű segítséget várhat, és kitől?
2. Igénybe vette valaha is támogató szolgálat(ok) segítségét? Ha igen, melyét/melyekét?

g) Jövőbeni tervek:

1. Mik a tervei, ha gyermeke befejezi tanulmányait ebben az intézményben?

14. számú melléklet

.....

Tanév

.....

Egyéni fejlődési terve és haladási naplója

.....

Mentor

Az Egyéni Fejlődési Tervbe az érintett diák, szülő/hozzátartozó, és a fejlesztési folyamatban közvetlenül részt vevő szakemberek nyerhetnek betekintést. Más személyek kizárólag az érintett diák beleegyezésével tekinthetik meg a dokumentumot.

GINOP-6.2.3-17-00021 „A szakképzési
intézményrendszer átfogó fejlesztése a
Dunaújvárosi Szakképzési Centrum
tagintézményeiben”
Általános információk

Tanuló neve:	Életkora:
Címe:	
Telefonszáma:	
E-mail címe:	
Anya születési neve:	Apa neve:
Foglalkozása:	Foglalkozása:
Lakcím:	Lakcím:
Telefonszám:	Telefonszám:
E-mail cím:	E-mail cím:
Megjegyzés Előző tanulmányok: Milyen iskolát/iskolákat végzett? Kimaradás oka:	Egyéb:
Változások az adatokban:	

További információk

Szociális helyzet

Státusza: (hh, hhh, védelembe vett, utógondozott)	
Családban élők létszáma:	
Kiskorúak száma:	
Gondviselő foglalkozása:	
Keresők száma a családban:	
Egy főre jutó jövedelem/hó:	
Van-e a családban munkanélküli, nyugdíjas?	
A diák részesül árvaellátásban?	
Szülők együtt élnek, elváltak?	
Nevelőszülő van/nincs:	
Testvérek száma:	
Utógondozottak adatai	
Utógondozó címe:	
Kapcsolattartó neve, telefonszáma:	
Szüleivel kapcsolattartás: (van, nincs, alkalmankénti, levél stb.)	
Testvéreivel kapcsolattartás van/nincs, otthonban vannak vagy a szülőknél?	
Várhatóan hány éves koráig élhet az otthonban:	

Szociális helyzet	Lakás jellemzői, életkörülmények (tanuló és/vagy szülő szerint). A tanuló saját életterének jellemzői.
Egészségi állapot, erőnlét (tanuló és/vagy szülő szerint). Betegségek, (SNI, MBT, HH státusz, vagy feltételezett státusz)	Hobbi, sport
Tanulmányi elképzelései	Jövőbeli szakmai, munkahelyi elképzelései

A szeptember-október hónap tapasztalatai alapján összegző értékelés a diákról. Erre épüljön a november- december- január hónap tervkészítése!

**Értékelés 1. szakasz: szeptember-október
hónap tapasztalatai alapján**

A megfigyelések alapján a diák
viselkedéseinek leírása, összegzése a segítő
pár által.

- A diák mely erősségeire lehet alapozni a
fejlesztés során?
- Az eddigi együttműködés mely területei
voltak sikeresek/kudarcosak?
- Eddigi tapasztalatok a tanulási
képességekről.

A diák aláírása:

.....

Szülői aláírás/aláírások:

**Tervkészítés a 2. szakaszra: november-
december-január hónapokra**

Dátum: .....

A EFT megbeszélésen lévők, vagy személyes
egyéni konzultációban részt vevők aláírása és
státuszuk:

.....
.....
.....

Dokumentáltan alá kell támasztani a
megbeszélésen érintettek meghívását.
Továbbá jegyzőkönyvvel vagy emlékeztetővel
az értékelés eredményéről szóló
megbeszélés tényét, aláírásukkal a résztvevők
körét!!

Az EFT megbeszélésen résztvevők egyéni
észrevételei a diákról:

.....
.....
.....
.....
.....

Milyen konkrét feladatokat terveznek erre az
időszakra az összegző értékelés
alapján? Résztvevők - diák, szülő, segítő pár,
más résztvevők - vállalásai,
konkrétan megfogalmazott kis lépésekben,
határidőkkel:

.....
.....
.....
.....

Aláírások:

.....
.....

Értékelés 2. szakasz: november- december-január	Tervkészítés a 3. szakaszra: február-március hónapokra
<p>Az előző szakasz vállalt feladatai alapján az együttműködés értékelése valamennyi szereplőre vonatkoztatva.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az egyéni fejlődés eredményei, sikerei, kudarcai? - Az együttműködés mely területei voltak sikeresek/kudarcosak? - A tanulásban elért fejlődés? 	<p>Dátum: .....</p> <p>Az EFT megbeszélésen résztvevők, vagy személyes egyéni konzultációban résztvevők aláírása és státuszuk:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Dokumentáltan alá kell támasztani a megbeszélésen érintettek meghívását. Továbbá jegyzőkönyvvel vagy emlékeztetővel az értékelés eredményéről szóló megbeszélés tényét, aláírásukkal a résztvevők körét!! Az EFT megbeszélésen résztvevők egyéni észrevételei a diák kapcsán:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Milyen konkrét feladatokat terveznek erre az időszakra az összegző értékelés alapján? Résztvevők - diák, szülő, segítő pár, más résztvevők - vállalásai, konkrétan megfogalmazott kis lépésekben, határidőkkel:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>A diák aláírása: .....</p> <p>Szülői aláírás/aláírások: .....</p>	<p>Aláírások: .....</p> <p>.....</p>

Értékelés 3. szakasz február-március	Tervkészítés a 4. szakaszra: április-május-június hónapokra
<p>Az előző szakasz vállalt feladatai alapján az együttműködés értékelése valamennyi szereplőre vonatkoztatva.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az egyéni fejlődés eredményei, sikerei, kudarcai? - Az együttműködés mely területei voltak sikeresek/kudarcosak? - A tanulásban elért fejlődés? <p>A diák aláírása: .....</p> <p>Szülői aláírás/aláírások: .....</p>	<p>Dátum: .....</p> <p>Az EFT megbeszélésen résztvevők, vagy személyes egyéni konzultációban részt vevők aláírása és státuszuk: ....</p> <p>Dokumentáltan alá kell támasztani a megbeszélésen érintettek meghívását. Továbbá jegyzőkönyvvel, vagy emlékeztetővel az értékelés eredményéről szóló megbeszélés tényét, aláírásukkal a résztvevők körét!!</p> <p>Az EFT megbeszélésen résztvevők egyéni észrevételei a diák kapcsán: ....</p> <p>Milyen konkrét feladatokat terveznek erre az időszakra az összegző értékelés alapján? Résztvevők-diák, szülő, segítő pár, más résztvevő- vállalásai, konkrétan megfogalmazott kis lépésekben, határidőkkel: ....</p> <p>Aláírások: .....</p>

Értékelés 4. szakasz: április-május-június	Összegző értékelés a diák fejlődéséről a tanév/iskola befejezésekor
<p>Az előző szakasz vállalt feladatai alapján az együttműködés értékelése valamennyi szereplőre vonatkoztatva.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az egyéni fejlődés eredményei, sikerei, kudarcai? - Az együttműködésmelyterületei voltak sikeresek/kudarcosak? - A tanulásban elért fejlődés? <p>A diák aláírása: .....</p> <p>Szülői aláírás/aláírások: .....</p>	<p>Lezárás dátuma: .....</p> <p>Segítő pár neve: .....</p>

Egyéni haladási napló

Hónap	Dátum	Tevékenység részletezése	Aláírások
ÉÉÉÉ szeptember			
ÉÉÉÉ október			
ÉÉÉÉ november			
ÉÉÉÉ december			
ÉÉÉÉ január			
ÉÉÉÉ február			
ÉÉÉÉ március			
ÉÉÉÉ április			
ÉÉÉÉ május			
ÉÉÉÉ június			

Tartalom

I. Bevezetés	2
I.1 A lemorzsolódás fogalma	2
I.2.1. Egyéni tényezők.....	3
I.2.2. Társadalmi tényezők	3
I.2.3. Iskolai tényezők	4
I.2.4. Rendszerszintű tényezők.....	4
II. A lemorzsolódást megakadályozó tevékenységek.....	5
II.1. A korai jelzőrendszer.....	5
I.1.1. A korai jelzőrendszer jellemzése	5
II.1.2. A korai iskolaelhagyás rizikófaktorai.....	8
II.1.3. A jelzőrendszer résztvevői.....	9
II.2. Az osztályfőnök szerepe a lemorzsolódás csökkentésében	11
II.3. A tanuló megismerése	12
II.3.1. A megismerés információforrásai	12
II.3.1.1. A diák maga.....	12
II.3.1.2. Másodlagos információforrások	12
II.4. Az egyéni fejlesztési terv.....	13
II.5. Közösségi élményekkel a lemorzsolódás csökkentésére.....	13
II.5.1. Kirándulások szervezése.....	14
II.5.2. Tantervhez kapcsolódó programlehetőségek.....	14
II.5.3. Szakkörök	14
II.5.4. Meghallgatni a gyereket	15
III. Szakmai tanulmányok a lemorzsolódás tükrében	15
III.1. Szakmai tanulmányok a századunkban	15
III.2. Szakmai módszerek.....	16
III.3. Intézményen belüli jó gyakorlat kialakítása.....	17
III.3. Tennivalóink.....	20
IV. Sporttal a lemorzsolódás ellen	23

IV.1. Sportmódszertan.....	23
IV.2.1. Az egészségkultúra	24
IV.2.2. Az egészséges életmód.....	24
IV.2.3. Egészségnevelés.....	24
IV.3.1. Az egészségnevelés célja	25
IV.3.2. Az egészségnevelés feladatai	25
IV.4. Egészségi szokások alakítása a családban.....	26
IV.5. A sport, mint tudomány	26
IV.5.1. A sport meghatározása	27
IV.5.2. A sportolás szocializációs szerepe	27
IV.6. Testnevelés, sport és társadalmi integráció.....	29
IV.6.1. A sportolás személyiségfejlesztő hatásai	30
IV.6.2. A sportolás hatása a kognitív fejlődésre.....	31
V. Összegzés	35
VI. Mellékletek.....	36